

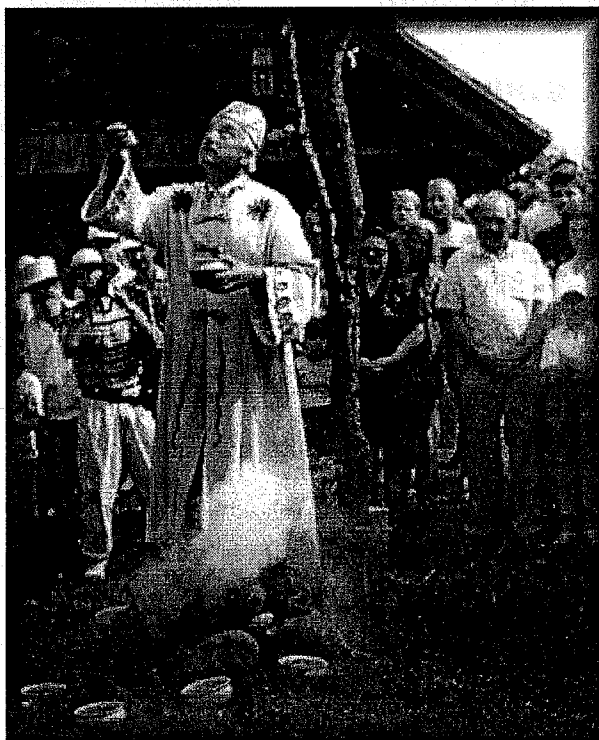
LADAKALNIS

3 (57)

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO LEIDINYS

1997 liepa-rugsėjis

BITININKŲ ŠVENTĖ STRIPEIKIUOSE

ŠIAME NUMERYJE

**KALTANĖNŲ GIRININKIJOS SENBŪVIS
KONSTITUCIJA APIE GAMTOSAUGĄ
P. ANDRIUŠIO 90-MEČIUI**

TURINYS

D. Savickaitė
Šiandien pakalbėkime parke 3psl.

D. Savickaitė
Konstitucija apie gamtosaugą 4psl.

A. Mameniškis
Bandykime kartu saugoti Lietuvos miškus 4psl.
A. Jakimavičius
Mylėjęs Tėviškę ir jos gamtą 5psl.

PARKO GIRIŲ TAKAIS
A. Čeponis
Ažvinčių sengirės rezervatas 6psl.

R. Rimantienė
Archeologiniai paminklai 7psl.

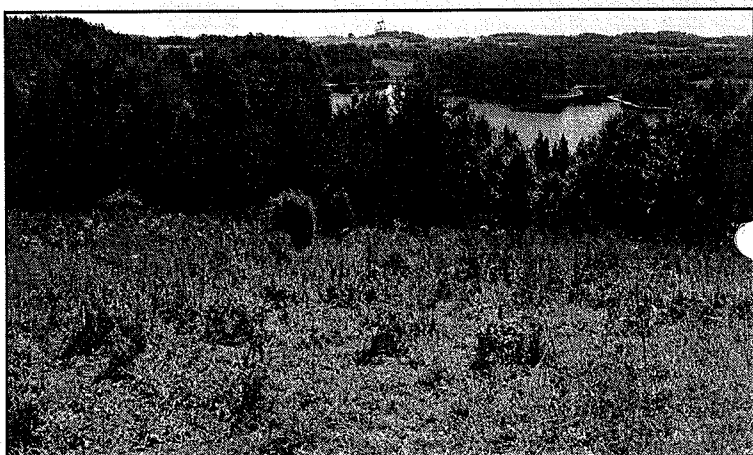
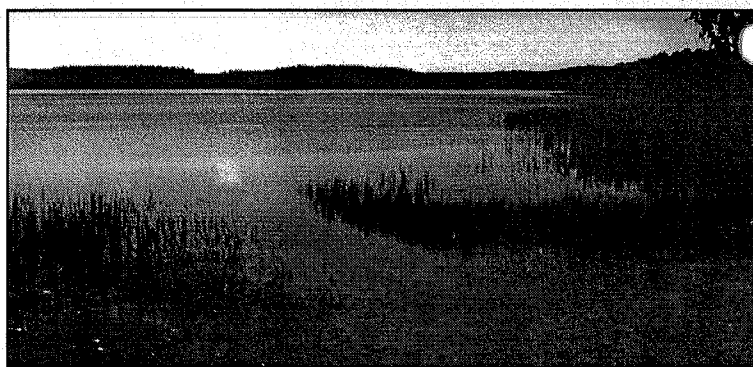
VOLUNGĖ
A. Umbražiūnas
Miniatiūros 8psl.
Linkmenų vidurinės mokyklos moksleivių kūryba 9psl.
L. Stanaitis
Dar vienas Lietuvą įsimylėjęs Olandas 12psl.

PASAULIO PARKAI
L. Stanaitis
Slovakijos nacionaliniai parkai 13psl.

TAI ĮDOMU
D. Savickaitė
Pranašauja virgulė 14psl.

BROLIO PRANCIŠKAUS PASTOGEJE

G. Mackonis
Dvasinio ugdymo centras "Kelias" kuriasi senovinės šventyklos vietoje 14psl.
G. Mackonis
Tuštybės apnuoginimas 15psl.

ŠIANDIEN PAKALBĖKIME...

Jau anksčiau Kaltanėnų girininkijos žemės priklausė ir Švenčionių ir Ignalinos rajonams. Po naujo zonavimo beveik visa Kaltanėnų girininkija bus Švenčionių rajono žemėse. Vėl laukia nauji darbai ir rūpesčiai - reikės daug vaizdinės agitacijos priemonių, naujų poilsiviečių, o kur dar jų teritorijon patenkantis ypatingos svarbos Kreтуono archeologinis kompleksas...

Šiandien noriu kalbėti apie žmogų, jau 40 metų girininkaujantį Aukštaitijos nacionalinio parko Kaltanėnų girininkijoje - Vytautą Igaunį.

Manau, labai tiktų pacituoti A. Lungkvisto žodžius: "Kiekvienam žmoguje yra medis, ir kiekviename medyje yra žmogus, aš žinau: Medis klaidžioja žmoguje, o žmogus įkalintas medyje. Atrodytų, kad žmogaus ir medžio meilė ne labai ką teduoda, bet kas žino? Juk neįmanoma įeiti į medžio vidų, neįmanoma iš tikrųjų su juo gyventi, tad visada liks mįslė, ar spratai medį, ar ne."

Kad metai išmoko daug ko, visi esame patyrę savo gyvenime. Miškas Vytautą pats išmokė jį pažinti. Girininkas puikiai jaučia jo sopulius ir džiaugsmus, nepakenčia jo priešių ir nuoširdžiai bendrauja su jo draugais.

Aukštaitijos nacionalinio parko Kaltanėnų girininkija savo gyvenimą skaičiuoja nuo 1952 metų vasario. Pradžioje girininkijos darbuotojai savo tarnybinius reikalus tvarkė besiglausdami privačiuose butuose Kaltanėnų miestelyje. 1956 m. buvo pastatyta nauja girininkija su ūkiniais pastatais. Joje dirbama iki šiolei. Pirmasis Kaltanėnų girininkijos vadovas buvo Leonas Čereškevičius, pati girininkija priklausė Pabradės miškų ūkiui, jos teritorija buvo 5032 ha.

1957 metais baigęs Lietuvos žemės ūkio akademiją girininkijai vadovauti buvo paskirtas Vytautas Igaunis. Jam kartu su girininkija reikėjo pergyventi visus toliau vykusius pasikeitimus. Keitėsi teritorijos dydis, darbų apimtys. Visai naujoviškai reikėjo organizuoti gi-

rininkijos veiklą, kai 1974 m. Kaltanėnų girininkijos miškai buvo įjungiami į Nacionalinio parko teritoriją. Iš kilo daug naujų reikalavimų, reikėjo organizuoti rekrea-

fol. A. PANAVAS

cinės paskirties veiklą. Čia be galo praverė Vytauto Igaunio kruopštumas, sugebėjimas pajusti grožį, atidumas poilsiaujančiam ir didelė atsakomybė saugant patikėtas teritorijas. Jau 1976 m. girininkijoje pradėti gaminti miško baldai, (jų gamyba peraugo į atskiro cecho darbą), beveik tuo pat metu įrengiamos pirmosios poilsivietės, tvarkingos mašinų stovėjimo aikštelės. Dabar vykstančiuose geriausiai įrengtų poilsiviečių konkursuose girininkas taip pat visuomet tarp geriausių.

Kai Lietuvoje įsikūrė nauji parkai, visuotinės reformos pakeitė ir mūsiškį. Keičiasi parko teritorijos sienos, keičiasi ir girininkijų ribos.

Šiandien girininkas gali džiaugtis savo jaunąja pamaina. Labai gyvastinga mokylinės girininkijos veikla Kaltanėnuose. Jaunieji miško talkininkai tvarko sveikatingumo taką, prižiūri net miško kvartalus. Tai šiandien ir parama girininkijai ir atgaiva dūšiai ir ramybė, kad Lietuvos miškai nestokos jaunų suprantančių širdžių.

Dar ilgai sraunioji Žeimena plukdys savo vandenį sutikdama naujas kliūtis, atskleisdama naują grožį, mirguliudama mažutėmis bangėlėmis. Norisi palinkėti ir ponui Vytautui naujų atradimų, naujų sunkumų padedančių pajusti pergalės skonį.

Redaktorė Dalia SAVICKAITĖ

KONSTITUCIJA APIE GAMTOSAUGĄ

Visi džiaugiamės, kad Lietuva turi Konstituciją, kad ja remiantis formuojami visi kiti respublikos įstatymai. Bet kažin ar daug kas šiame tik verslo ir algų klausimais besidominciamame pasaulyje žino, kad mūsų gamtos sauginiame darbe ypatingą reikšmę turi 47, 53 ir 54 Konstitucijos straipsniai (47str. įtvirtina gamtos išteklių nuosavybės formas, išskirtines Lietuvos Respublikos nuosavybės teisės objektus, 53 str. įtvirtina bendrą valstybės ir kiekvieno asmens pareigą saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių, o 54str. numato pagrindines šios pareigos realizavimo kryptis).

Š. m. spalio 25 dieną minėsime Konstitucijos dieną. Visiems mus skaitantiems noriu priminti pagrindinę ekologinio turinio reguliavimo nuostatą, išdėstytą Konstitucijoje - *"Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją."*

1990 m. atkūrus Lietu-

vos Respublikos nepriklausomybę, buvo pradėta formuoti nacionalinė aplinkos apsaugos sistema. Norint sustabdyti tolesnį aplinkos būklės blogėjimą, reikėjo sukurti naujas sąlygas atitinkančią teisės aktų sistemą (galioję įstatymai ir kiti teisės aktai, pagrįsti valstybine gamtos išteklių nuosavybe ir socialistine ūkininkavimo sistema, naujoms sąlygoms netiko).

Naujos ekologinių teisės aktų sistemos pamatu tapo 1992 m. sausio 21 d. priimtas Aplinkos apsaugos įstatymas, paskelbęs aplinkos apsaugą "visos valstybės bei kiekvieno jos gyventojų rūpesčiu ir pareiga". Šis įstatymas orientuotas į aplinkos, kaip nacionalinio turto, apsaugą ir racionalų, ekologiškai pagrįstą jos naudojimą. Aplinkos apsaugos įstatymas vieningu aplinkos apsaugos objektu paskelbė aplinką, kuri gali būti saugoma tiek tiesiogiai, tiek organizuojant tam tikrų gamtos objektų ir išteklių racionalų naudojimą bei apsaugą. Remiantis Aplinkos ap-

saugos įstatymu yra priimami specialūs įstatymai ir kiti teisės aktai, reguliuojantys tam tikrų gamtos išteklių ir vietovių naudojimo bei apsaugos santykius: Saugomų teritorijų įstatymas (1993), Žemės įstatymas (1994), Miškų įstatymas (1994), Žemės gelmių įstatymas (1995) ir kt.

Lietuva negali nereca-

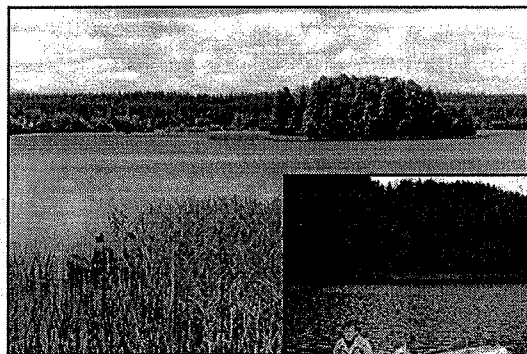
dalis ir turi įstatymo galią. Tokiomis sutartimis laikytinos 1995 m. vasario 23 d. ratifikuota Jungtinių tautų bendroji klimato kaitos konvencija, 1995 m. liepos 3 d. - Biologinės įvairovės konvencija, 1996 m. birželio 11 d. ratifikuota Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija. Be to, yra nemažai

Konstitucijai, bet ir kitiems vidaus įstatymams. Lietuva yra prisijungusi prie daugelio tarptautinių sutarčių jūrų aplinkos, ozono sluoksnio apsaugos klausimais. Kartais yra sudaromi tarpžinybiniai susitarimai tarp Aplinkos apsaugos ministerijos ir užsienio valstybių atitinkamų institucijų.

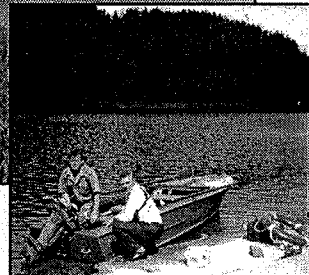
Taigi, kaip matome, mūsų Vyriausybė yra nemažai nuveikusi, priimdama pagrindinius gamtos apsaugos įstatymus. Konkretūs šių nurodymų vykdytojai labai pasigenda atskiras sritis liečiančių įstatymų, poįstatyminių aktų. Jų greitas paruošimas ir patvirtinimas leistų daug sėkmingiau realizuoti kai kuriuos užmanymus šioje veiklos srityje.

Įstatymai kuriami tam, kad drausmintų priverstų galvoti. Pirmiausia mums patiems reikia suvokti savo pareigas, savo skolą gamtai, suvokti tai, kad mes esame tik mažutė jos dalis. Iki skausmo reikėtų įsisąmoninti, kad kenkdamiesi, naikiname save. Ne įstatymai turėtų mums aiškinti apie būtinybę saugoti gamtą - tai turėtų tapti neatsiejama mūsų kasdienio mąstymo dalimi.

Redaktorė
Dalia SAVICKAITĖ

guoti į tarptautines sutartis. Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis laikomi susitarimai, kuriuos raštu sudaro Lietuvos Respublika su užsienio valstybėmis ar tarptautinėmis organizacijomis, nepriklausomai nuo susitarimo pavadinimo. Pagal Konstitucijos 138 str. Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotos tarptautinės sutartys yra sudedamoji mūsų šalies teisinės sistemos

tarptautinių sutarčių, kurios nėra ratifikuojamos, bet sudaromos patvirtinant jas Vyriausybėje, prisijungiant prie jų nustatyta tvarka. Šios tarptautinės sutartys yra privalomos teisinių santykių subjektams, tačiau, skirtingai nuo ratifikuotų sutarčių, jos neturi prieštarauti ne tik

BANDYKIME KARTŲ SAUGOTI LIETUVOS MIŠKUS

Kiekvieną rudenį Aukštaitijos nacionalinio parko miškininkai suveda graudžią statistiką - skaičiuojame gaisrus, jų priežastis ir padarinius. Graudu, kad respublikinė statistika teigia, jog didžioji dalis nelaimių tik žmonių aplaidumas - ne užgesintos nuorūkos ir degtukai sukelia 40% visų miško gaisrų, palikti laužai - 21%, pernykštės žolės bei šiaudų deginimas - 25%. Likusius 13% gaisrų sukelia netvarkingos automobilių priemonės, tyčiniai padegimai. Retai, bet gaisrą gali sukelti nemesta stiklo šukė, žaibas.

Klimatinės sąlygos vos ne didžiausias gaisrų kiekio reguliatorius. Ilgai užsitęsusi sausras pridarė daug rūpesčių ANP miško apsaugos darbuotojams. Mažiausia ki-

birkstėlė galėjo sukelti gaisrą. Nuolat reikėjo bijoti, kad mažas gaisras netaptų viršūniniu, t.y. kai liepsna persimeta į medžių viršūnes, pasidaro nebevaldoma, keliauja viršutinėmis medžių šakomis, sunaikindama šimtus hektarų miško.

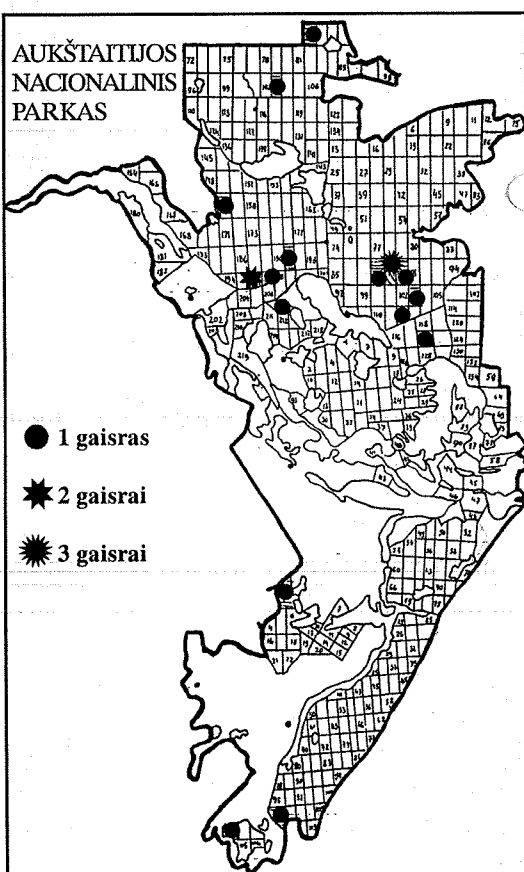
Šiais metais ANP priešgaisrinė mašina net 59 kartus vežė budinčią komandą į gaisrus ir tik 19 iš jų buvo miško gaisrai. Visais kitais atvejais degė žolė, šiaudai, šiukšlės. Žolė degė 16 kartų, šiaudai - 14 kartų, šiukšlės - 8 kartus. Du kartus važiuojame gesinti degančių ūkinių pastatų. Miškininkai, kurie budi priešgaisrinuose bokštuose, negali nustatyti, ar čia dega šiaudai, ar žolė, ar miškas. Apmaudu, kad ūkininkai, tvarkydami savo ūkį, nepagalvoja

apie mus, juk tuo pat metu gali kilti ir miško gaisras, o kiekviena uždelsta minutė, degant miškui, gali duoti nenusakomus padarinius. Dažnai gan ilgai tenka ieškoti gaisro vietos, o jau kiek degalų sunaudojama.

Per paskutinius penkerius metus Aukštaitijos nacionaliniame parke kilo 56 miško gaisrai, jie sunaikino 29,15 ha miško.

Gaisrų skaičius vnt.	Išdegęs plotas ha	
16	20	1992 m.
6	1,84	1993 m.
3	0,76	1994 m.
12	1,54	1995 m.
5	1,43	1996 m.
19	5,01	1997 m.

Daugiausia miško išdegė Vaišniūnų girininki-

(nukelta į 5 p.)

BANDYKIME KARTU SAUGOTI LIETUVOS MIŠKUS

(atkelta iš 4 p.)

joje. Čia kilo 8 miško gaisrai, kuriuose išdegė 2,51 ha miško. Minčiagurio girininkijoje 8 gaisrai ir 1,77 ha išdegusio ploto, Kaltanėnų - 3 gaisrai ir 0,73 ha išdegusio ploto.

Stambiausias miško gaisras įsižiebė rugsėjo 3 dieną Vaišniūnų girininkijos 103 kvartale. Jo metu išdegė 1,4 ha miško.

Tik visų miškininkų pastangų dėka ugnis nepersimetė į medžių viršūnes.

Kaip minėjau, mūsų miškuose kilo 19 gaisrų, 14 iš jų kilo dėl lankytojų neatsargumo. Nustatyta, kad kitais 5 atvejais miškas padegtas tyčia. Dėl tyčinių padegimų išdegė 2,2 ha miško. Visi tyčiniai padegimai užregistruoti Vaišniūnų girininkijoje.

Rugpjūčio 5 dieną 16.20 val. kilo du gaisrai 89 kvartale. Jų metu išdegė 0,2 ha miško. Baisi šiai girininkijai buvo rugsėjo 3 diena. Kilo net 3 gaisrai - 14.30 val. - 89 kvartale, 15.00 val. - 90 kvartale ir 15.10 val. - 103 kvartale. Išdegė 2 ha miško.

Net 7 gaisrai iš 19 kilo privačiuose miškuose. Naujesiems savininkams reiktų susirūpinti savo miškų priešgaisrine

apsauga. Pavasarį suarštas spindis, pakelės juosta ar miško retmė sumažintų miško gaisro išsiplėtimą. Šiuo klausimu ANP miškininkai gali pakonsultuoti, padėti pagal turimas galimybes.

Dar kartą primygtinai siūlau - Lietuvos miškų apsauga pasirūpinkime visi kartu.

**Audrius
MAMENIŠKIS**
direktorius
pavduotojas gamybai

Sukako 90 metų nuo beletristo, žinių apie gamtą skleidėjo Pulgio Andriušio (tikr. Fulgencijus Andrusėvičius) gimimo. Tai buvo žodingas prozinin-

as, nugyvenęs vidėtingą, pilną visokeriopos veiklos gyvenimą.

Gimė Utenos apskr. Tauragnų vls., Gaidžių km., tame pačiame kaip ir poetai broliai Jurgis ir Teofilis Tilvyčiai (beje, T. Tilvytis buvo tikras P. Andriušio dėdė, nors tebuvo už Pulgį tik 3 metais vyresnis). P. Andriušis, baigęs penkias gimnazijos klases Utenoje, "įsidėjęs kepalėlių duonos", pėsčias atėjo į Kauną ir, gyvendamas bendrabutyje, tęsė mokslą šeštoje "Aušros" progimnazijos klasėje. Susipažino su asmenimis, tarp jų ir vėliau išgarsėjusiais - poetais A. Miškiniu, J. Aisčiu, kompozitorium K. Kavecku ir kt. Savo jauną energiją liejė mądamasis esperanto kalbos, leisdamas humoro laikraštuką. Potraukis domėtis gamtos pasaulio įvairove paskatino įstoti į Kauno universiteto Gamtos fakultetą. Nors ir turėjo gamtai polinkį, ten tvėrė neilgai. Nebaigęs gamtos studijų, ėmė mokytis Kauno Meno mokykloje, bet ilgiausiai studijavo literatūrą. Kartu domėjosi teatru, piešė karikatūras, rašė recenzijas. Studijavo labai daug kalbų (anglų, vokiečių, italų, portugalų, rusų, švedų, net arabų). Yra sakęs, kad kalbų gerai neišmoko, nors iš ispanų yra išvertęs "Don Kichotą", turėjo ir kitų vertimų.

Po atokiausias Lietuvos vietas P. Andriušis išvažinėjo dviračiu, išvaikščiojo pėsčias. Pasikinkęs arklį ketino išvažinėti ir Europą, ir tik Romoje sustoti. Tėpasiekė Austriją, į laikraščius atsiuntė keliones reportažus. Nuo 1924 m. dirbo Klaipėdoje "Lietuvos keleivio" redakcijoje, vėliau - kitoje spaudoje, vokiečių okupacijos metais daug spausdinosi "Naujojoje sodyboje". Po karo emigravęs į Vokietiją, bendravo su Lietuvos išėiviais, rašė kelionės apybraižas, išleido apysaką. Remdamasis dar Kaune išmokta esperanto kalba, išleido jos vadovėlį, ispanų k. gramatikos vieną dalį, bet greitai su šeima išvyko į Australiją. Ten pradėjo nuo darbininko, dirbo įvairiausius darbus ir toliau rašė. Daugiau kaip 25 me-

MYLĖJĘS TĖVIŠKĘ IR JOS GAMTĄ

tus išgyvenęs tolimajame žemyne, mirė 1970 m. Adelaidėje.

Mums rūpi P. Andriušio rašyti beletrizuotieji pasakojimai. Savo kūryboje jis daug kur lietė gyvą gamtą, ypač mažųjų padarų - bestuburių pasaulį. Tai rodo jo didelį pastabumą. Aišku, geros įtakos turėjo mokymasis Kaune Gamtos fakultete. Jam sudėtinga gamtos įvairovė buvo įdomi. Daug ką pastebėjo vabzdžių ir kitų makro pasaulio gyvūnų atstovų elgesyje, tarpusavio santykiuose. Todėl jo literatūros kūriniuose daugybė palyginimų iš "vabalėlių" ar kitų vabzdžių skleidžiamų garsų, spalvų, iš pirmo žvilgsnio nematomo sudėtingo ir įdomaus jų gyvenimo pasaulio. Beletrizuoti gamtos aprašymai, ypač iš vabzdžių gyvenimo, rodo autorių gebėjimą sujungti entomologo žinias su literato talentu. Daug tokio pobūdžio rašinių, paskutiniųjų Pulgio Andriušio rašytų dar Lietuvoje, buvo išspausdinta sodininkams skirtu žurnalo "Naujoji sodyba", vėliau virtusio "Mūsų sodais", puslapiuose. Be abejonės, jie dar įdomūs ir dabarties skaitytojams; neatsitiktinai kai kuriuos jų 1994 m. ištiesai perspausdino "Lietuvos rytas" savo "Sodo puslapiuose". Įdomu ir tai, kad rašė ne tik patraukliai ir populiariai, bet straipsnius gausiai iliustravo paties pieštais piešiniais. Piešinėliai, kurių į straipsnį įdedama po 3-5, yra atlikti profesionaliai. Žiūrint entomologiniu požiūriu, jie nemenkintų ir šios srities vadovėlio puslapių. Rašė jis apie įvairius vabzdžius, kitus smulkiuosius gyvūnus, bakterijas, jūros dugno gyvūniją ir kt. Kad minėdamas įvairius pavadinimus nenuklystų nuo tiesos, vartojo vabzdžių genčių, o dažnai ir rūšių lotyniškus pavadinimus. P. Andriušio tekstuose labai daug epitetų. Sakysim, tiksliai nupiešęs bitės geluonies sandarą - sudėtingą nuodų liauką, vamzdelius ir kt. - šį aparatą pavadiną "bravorėliu", o štai, skruzdėlių išskiriamą rūgštį - "velnio mišiniu", springdžių vikšrus - "pėstininkais", o naktinius drugius - "naktibaldomis". Aprašydamas žalos nedarančius vabzdžius ir kenkėjus, apie juos atsišiepia: "atminkime, kas iš jų gausios šeimos mums gera ir kas bloga linki". Augalų apdulkintojus vadina "kultūringais ir padoriais", nes toks "atsargiai elgiasi svečiuose, pasivaišinęs, apsikrėtęs žiedadulkėmis it malūninin-

kas skrenda į kitą kiemą". Žiedų atžvilgiu "riterišku" vabzdžių nemažai - tokie "lakūnai" gėlių neniokoja, bet nektarą "išgeria, padėkoja ir nueina savais keliais", tuo tarpu "gaujos kitokių" gali apėsti visas augalo dalis, jiems nieko nereikia sunaikinti ir augalo šventovė - žiedą. Apie tokio likimo augalus, nors ir ilgai krovusius žiedyną, sako, kad "žuvo pačiame amžiaus žydėjime".

Straipsnių pavadinimai išradingi: "Gėlės ir vabzdžio santarvė" (apie žiedų gebėjimą vilioti vabzdžius), "Vabzdžių susirinkimą atidarant" (vabzdžių skleidžiamų garsų ir jų šnaresio paūmėjimas pavasarį), "Kodėl gliuosnio šakos pražydo" (apie gumbauodžius), "Kodėl riešutai auga ant ažuolo lapų" (apie išaugalus ir jų sukėlėjus), "Vienos karalystės istorija" (apie bendruomeninį geluoninių gyvenimą), "Viskas praeina kaip dūmas" (rūdėns vėjų suplėšomi vapsvų lizdai), "Mūsų draugai po velėna" (dirvos gyvūnai - mineralizatoriai), "Gudresnis už profesorius" (kopūstinio baltuko ypatumai). Po publikacijomis P. Andriušis pasirašinėdavo "Gamtos Draugas".

Jaučiasi, kad autorius domėjosi entomologine literatūra, tikriausiai apie vabzdžių ir kitų gyvūnų gyvenimą skaitė tekstus, parašytus kitomis kalbomis. Jis žinojo ir aprašė, kad žalingų drugių vikšrus gali sunaikinti jų priešai parazitiniai vabzdžiai - "įstikimi daržininko talkininkai ir sąjungininkai", yra teisingai nurodęs naudingų vabzdžių-entomofagų lotyniškus pavadinimus. Rašė apie seniausius pasaulio vabzdžius - žirgelius, lašalus, žinojo, kad žirgelių "puikiausi oreivystės diplomai" neatperka jų lervų stadijos grobuoniško būdo. Pakylėtai įvertinęs ramiai ant žiedo tupinčio vabzdžio ramybę taip apibendrino: "Man vis tiek pat, anot Vienažindžio". Visa tai davė autoriui matytas gimtojo krašto laukų grožis, supanti gamta, augalų ir gyvūnų santykiai ir elgesys, ir svarbiausia - jo polinkis domėtis aplinka. Sureikšmintų gamtos vaizdų, detalių apie "vabzdžių knibždėjimus", ir tokio pobūdžio gražių palyginimų gausu ir jo literatūriname palikime. Tėvų kaimo aplinkoje pažintų žmonių gyvenimo lemtys ryškiausiai nupasakotos puikioje P. Andriušio knygoje "Anoj pusėj ežero" (turima galvoje Tauragnas). Kas rašytojui įsiminė gimtajame krašte, ryškiai matyti ir kitose jo knygose, o labiausiai 1992 m. išleistame atsiminimų ir apmąstymų leidinyje "Septintonių įleidus". Iš viso knygų yra parašęs ir išleidęs net keliolika.

Amžininkai P. Andriušį prisimena buvus veiklia ir iškilia asmenybe.

Algimantas JAKIMAVIČIUS
gamtos mokslų daktaras

PARKO GIRIŲ TAKAIS

AŽVINČIŲ SENGIRĖS REZERVATAS

Nacionalinio parko teritorija skirstoma į zonas. Vienos jų atlieka rekreacinės, kitos ūkinės o, dar kitos apsaugines funkcijas. Siekiant aktyviau globoti ir išsaugoti vertingiausius gamtos kompleksus trečdaliui parko miškų specialiai skirta apsauginė funkcija, ją atlieka gamtinis rezervatas ir draustiniai: botaniniai - zoologiniai, hidrologiniai, hidrografiniai, kraštovaizdžio ir t.t.

Ažvinčių sengirės rezervatas yra dviejų kontrastingų kompleksų junginys: savo dydžiu unikalus spygliuočių sengirės masė ir retai Lietuvoje sutinkamo nenuotaukaus duburio - Gervėčių

pelkės. Rezervate išsiskiria keturi skirtingi kraštovaizdžiai:

1) mažasis ištisinis sengirės masyvas (28,29 kvart.), su trimis siaurais biržių pėdsakais, bet yra sakintų ruožų.

2) didysis sengirės masyvas (40-42, 52-54 kvart.), čia 50 m sengirės ruožus keičia tokie pat viduramžiai pušynėlių - eglynėlių ruožai.

3) pušų jaunuolynai rezervato pakraščiuose (39,50 kvart.), kurių dauguma kultūrinės kilmės.

4) Gervėčių pelkė (~26 ha).

Sengirei būdingi brandūs, sausi (neskaitant 26 ha pelkės) medynai, kurių tarpe vyrauja

pušynai (95%) su eglės priemaiša arba antrasis eglės ardas. Medynų amžius siekia 210 metų, vidutiniai aukščiai - 27-29 metrai (maksimalūs 40m), vidutiniai skersmenys - 36-40 cm, skalsumai - 0,8-1,0 (skalsumas - medžių skerspločių suma krūtinės aukštyje), tūriai iki 500 ktm/ha. Pušynų bonitetas nesiekia I-ojo (eglynai - II-III boniteto, bonitetas - produk-

nas su egle, II boniteto, 0,9 skalsumo, 29m aukščio, 490 ktm/ha. Rezervate yra 34,5 ha nusakintų medynų, jų tarpe puiškus 4,4 ha, 160 metų, 1,0 skalsumo, 480 ktm/ha pušynas (40 kvart. 6 skl.) - tikrasis sengirės etalonas.

Stambi rezervato medynų grupė - būsimoji sengirė 40-60 metų eglynai, atsiradę iškirstų miškų vietoje. Jauniausieji iš

ktm/ha, iš jų 88% pušų.

Vienintelis atviras plotas rezervate - Gervėčių pelkė. Ją sudaro dar visai neseniai vešlia žolė ir polaidžio vandenimis tvinusi, o dabar išsekusi, krūmais ir berželiais želianti plynė, trys "akivairai" - ežerėliai: Didysis (1,7 ha ploto), Pailgasis ir Bevardis (abu po 1 ha ploto), seno pušyno salelė ir dvi pelkėtų beržynų bendrijos rytinėje daly-

tyvumo rodiklis, kuriam nustatyti imamas vidutinis medyno aukštis ir amžius).

Medynai, ha			
Pušynai	Eglynai	Beržynai	Juodalksnynai
Jaunuolynai			
89	21	1	2
Viduramžiai			
120	54	7	2
Pribreštantys			
33	45	9	-
Brandūs			
175	6	3	-
Viso, ha			
420	126	20	4

Brandžių medynų tarpe ypač išsiskiria 28 kvartalo 12 sklypas - tai virš 150 metų amžiaus pušų

jų sutinkami tik sengirės periferijoje ir daugiausiai yra dirbtinai atželdinti pokario metais (tokie medynai rezervate užima ~16% miško ploto). Sengirės viduje yra tik pora pokario biržių: miškas atkurtas čia pokario ar lenkiškos administracijos gyvavimo metais.

Dauguma rezervato medynų (92%) yra užėmę palyginti sausas (N rečiau L tipo, N - normalaus atmosferinio drėkinimo dirvožemis, L - šlapiais periodais susidaro drėgmės perteklius), ne labai derlingas b (55%) ir derlingesnes b - c (33%, rečiau grynas c - 4%) augimvietes. Pastarosios pasirodo labai palankios eglės atželimui, todėl ryški eglės kaita iškirstuose pušynuose.

Jaunesnuose medynuose (išskyrus šiaurinę rezervato dalį) pasitaiko nemažai neiškirstų senų medžių plotų po 10 - 40

je. Prie vienos iš jų prisiliejęs savotiškas 0,4 skalsumo, 70 metų eglynas su gausia senų medžių priemaiša, storu durpės apvalkalu, grąsus savo klampynėmis, akivairais ir požeminiais vandenimis.

1976 m. gegužės 27 d. išplėstiniam posėdyje Nacionalinio parko gamtos apsaugos techninė tarnyba nutarė rezervatą visai išjungti iš žmogaus ūkinės veiklos zonos, motyvuodama tuo, kad tik šitoks režimas pilnai atitiks rezervato įkūrimo prasmę, geriausiai pasitarnaus faunos, ypač ornitofaunos, bei floros apsaugai ir atvers moksliniams stebėjimams natūralų miško biocenozės procesą.

mokslinis bendradarbis
Artūras ČEPONIS,
nuotraukos
Broniaus
ŠABLEVIČIAUS

Tuo tarpu dar sunku pasakyti, kada Ignalinos krašte pirmieji žmonės įkūrė savo sodybas. Tačiau naujame akmens amžiuje, t.y. III tūkstantmetyje pr. m.e., jiems šios apylinkės jau buvo pažįstamos. Tai rodo to laikotarpio akmeniniai kirvukai, rasti pavieniui Kirdeikių kaime, netoli Ginučių piliakalnio ir kitose vietose. Tačiau tuo metu gyventojų čia dar nebuvo gausu, nes žmonės labiau traukė lengvesnės žemės, kurias jie savo kauliniais bei akmeniniais įrankiais nesunkiai galėjo įdirbti.

Šiose apylinkėse gyventojų pagausėjo tik apie mūsų eros pradžią. Patogesnėse vietose jie gyvendavo ilgą laiką. Tad ir šiandien jų palikimą - archeologinius paminklus - randame tam tikromis grupėmis.

Viena ankstyviausių gyvenviečių yra prie Linkmenų esantis piliakalnis, žmonių vadinamas *Pilele*. Jis yra 3 km į šiaurę nuo Linkmenų miestelio ir apie 1 km į dešinę nuo kelio, vedančio iš Linkmenų į Kirdeikius.

Visas piliakalnis primena nupjautą kūgį. Jo aikštelė apskrita, lygi, nežymiai aukštesnė į šiaurę, padengta tamsiu kultūrinio sluoksnio. Iš visų pusių piliakalnį supa balos ir drėgnos pievos.

Piliakalnio papėdėje žymios gyvenvietės liekanos. Rasta geležies gargažių ir puodų šukių brūkšniuotu pa-

viršiumi. Iš šių radinių galima spręsti, kad čia buvo gyventa greičiausiai dar prieš mūsų erą. Vėliau, matyt, išnykus gyvenvietei, piliakalnyje imta laidoti žmonės. Buržuaziniams laikais matininkas, susidomėjęs šiuo piliakalniu, bandė kasti ir rado žmonių kaulų bei I m. e. tūkstantmečio įkapių, kurios dabar

na siauros kalvų keteros, einančios tarp Linkmeno ir Ūkojo ežerų. Dalis keteros, matyt, jau pačios gamtos atskirtos griovimis, kurias tereikėjo tik pagilinti, ir buvo panaudota piliakalniui įrengti. Šiuo metu pietiniame ir šiauriniame šlaite, jau beveik papėdėje, matyti dirbtinai apie 6-8 m pločio ir

juosė rąstų sienos su bokštais. Iš šių sutvirtinimų piliakalnio pylime ir šlaituose matyti plūkto bei apdegusio molio gabalai.

Apylinkės žmonės šį piliakalnį gerai žino. Ir į kraštotyrinius aparašus jis pateko jau XIX a. Piliakalnio aparašymą randame 1872 m. Rusų geografinės draugijos medžiagoje,

kaip pažymima, tuo netikįs, tačiau sakosi matęs vienos uolekties gylį duobę, pilną primestą akmenų ir kito kio šlamšto. Jis mini ir dar dvi duobes piliakalnio aikštelėje, bet jų neaprašo. Piliakalnio viršūnė jau tuo metu buvusi apaugusi krūmais, pušimis, eglišimis ir beržais. Piliakalnio aikštelėje ir šiuo metu yra duobių. Deja, tai tik liūdnas neatsakingų "lobių ieškotojų" palikimas.

Už griovio, apie 100 m į šiaurę nuo Piliakalnio, yra *Papiliakalnis*. Tai aukšta kalva, išskirta toje pat keteroje, kaip ir Piliakalnis. Papiliakalnis taip pat apaugęs medžiais.

Papiliakalnio šlaitai statūs. Pietiniame šlaite apie vidurį yra 50 m ilgio pylimas, nuo šlaito atskirtas grioveliu. Šiauriniame šlaite, maždaug jo viduryje, įrengta 36 m ilgio ir 16 m pločio terasa, o už jos - neaukštas 20 m ilgio ir 12 m pločio pylimėlis.

Papiliakalnio aikštelė lygi, be jokių įtvirtinimo žymių, tik per patį vidurį eina nedidelis pakilimas, o pietiniame gale - neaukštas pylimėlis.

Šiaurinėje ir šiaurės rytinėje Papiliakalnio papėdėje, o taip pat vakarinėje Piliakalnio papėdėje yra gyvenvietės pėdsakų. Čia laukuose rasta geležies gargažių, lipdytų molinių puodų šukių su gausiomis grūsto granito priemaišomis, molio apkrato gabalų ir perdegusių akmenų.

(nukelta į 10 p.)

ARCHEOLOGINIAI PAMINKLAI

saugomoms Kauno Valstybiniame istorijos muziejuje.

Netoliese visokių gyvenviečių būta ir daugiau. I m. e. tūkstantmečio antroje pusėje buvo gyvenvietė prie Kirdeikių. Kartu čia buvęs ir pilkapytas. Tačiau šie paminklai jau sunaikinti, apie juos žinome tik iš keleto apdegusių siaurrašmeninių pentinių kirvių, patekusių į Kauno ir Vilniaus muziejus.

Visų įvairiausia ir įdomiausia paminklų grupė yra prie Ginučių kaimo. Čia yra du piliakalniai: Piliakalnis* ir Papiliakalnis, gyvenvietės liekanos ir pilkapiai. Piliakalnis įrengtas ant ilgos ir ga-

apie 15 m ilgio grioviai, lankais apjuosiantys piliakalnį. Piliakalnio šlaitai statūs. Viršūnėje yra ovalinės formos 38 m ilgio ir 26 m pločio aikštelė. Joje ilgą laiką buvo gyvenama, nes susidarė apie 1 m storio juosvas kultūrinis sluoksnis. Gyvenvietė buvo sutvirtinta, apsupta pylimų. Aukščiausias pylimas, esąs šiauriniame aikštelės gale, dabartiniu metu yra 2,5 m aukščio ir 16 m pločio. Tačiau jis kiek apnaikintas, tad senovėje galėjo būti dar aukštesnis. Šonuose pylimų beveik nėra, o pietiniame aikštelės gale vėl matyti 60 cm aukščio ir 2 m pločio pylimėlis.

Be abejo, senovėje piliakalnio aikštelėje buvo pastatų, o kalvos pakraščius virš pylimų

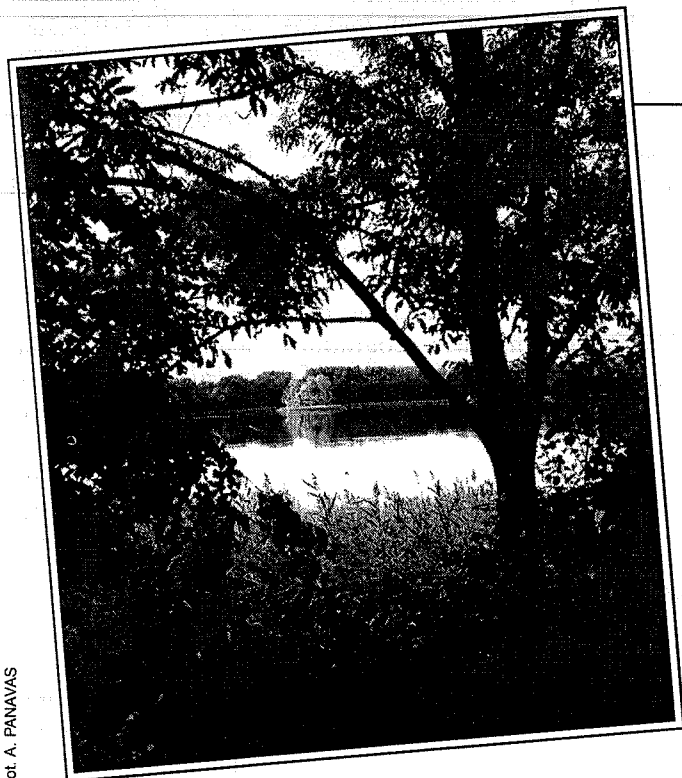
esančioje Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto bibliotekos rankraščių skyriuje. Užrašinėtojas aprašo piliakalnio vietą, kultūrinio sluoksnio sudėtį ir duoda įdomią žinią, kad tuo metu pavasarį valstiečio vaikas piliakalnyje radęs du varinius daiktus, iš kurių vienas buvęs iš jo paimtas, o antrasis dingęs.

Be to, autoriaus nurodymu, žmonės pasakojo, jog dar prieš dvidešimt metų piliakalnyje buvusi dviejų uolekčių gylis ir tokio pat pločio duobė, į kurią įmetus daiktą pasigirdavęs gilumoje kritimo garsas, o kitą dieną tas daiktas vėl atsiradavo kalno paviršiuje arba šalia kalno. Patsai užrašinėtojas,

* Piliakalnis paprastai vadinamas Ginučių piliakalniu.

VOLUNGE

fol. A. PANAVAS

Ne viena turistų karta geru žodžiu mena Albertą Umbražiūną, dirbantį Aukštaitijos nacionalinio parko turizmo ir rekreacijos centre. Niekas nepajėgtų suskaičiuoti, kiek ekskursijų ir žygių vyko jam vadovaujant, kiek pripasakota ir prisposauta - juk net 34 metai darbo su turistų grupėmis. Dievas šį žmogų apdovanojo gausybe talentų - jis kuria eiles, rašo žaismingas, asmenine patirtimi pagrįstas miniatiūras. O jo šposus mena visi su juo bendravę. Šiandien skaitytojų teismui pateikiame keletą jo kūrinėlių.

Albertas Umbražiūnas

AUKŠLĖ IŠSIGELBĖJO

Šį rudenį, kai beržai auksinius lapus jau barstė į atvėsusią žemę, o Lūšių ežero paviršiumi raibuliauvo tik nedidelės bangelės, ėjau pakrante, stebėdamas, kaip ešeriai gainioja aukšles, o kuojos renkasi į tuntus. Jos ruošėsi plaukti į žiemavietes.

Netoli kranto, ties Palūšės girininkija, ešeriai apsupo kelias aukšles ir ėmė ginti link kranto. Viena aukšlė, gelbėdamasi nuo ešerio nasrų, nėrė į ežero pakraštį ir iššoko ant smėlio. Taip ir liko gulėti nejudėdama. Po kurio laiko, atsigavusi nuo išgąščio, ėmė vartytis, šokinėti, tačiau grįžti į savo gimtuosius vandenius nesugebėjo.

Pagailo man gudrios aukšlytės, ir paėmęs ją į rankas, paleidau į vandenį, palinkėdamas nepakliūti į plėšrūnų nasrus.

O beržai vis barstė ir barstė auksinius lapus.

BUVO PIRMADIENIS...

Buvo apniukęs pirmadienio rytas. Dulksnojo pavasarinis lietutis. Su moksleivių ekskursija važiuom link Šuminių kaimo. Miško kelyje priešais mūsų autobusą iššoko zuikis ir pasileido keliu pirmyn. Autobusas jį pavijo, bet zuikis nepabėgo, o atsitūpė po krūmu šalikelėje. Paprašiau vairuotoją sustoti ir pakviečiau moksleivius paglostyti zuikį. Keisčiausia, bet zuikis net nepajudėjo iš vietos, ir visi ekskursantai, o jų buvo apie 40, paglostė zuikį.

Kai papasakojau šią istoriją nacionalinio parko medžiotojams, tai jie tvirtino, kad aš nors ir ne medžiotojas, bet meluoti puikiai moku. Arba sutikau nesveiką zuikį.

O mano nuomone... Juk buvo pirmadienis, zuikis bėgo iš šokių, buvo labai pavargęs, zuikutę palydėjęs, todėl ir leidosi glostomas. Pirmadienis - sunki diena.

fol. L. STANAITIS

VOLUNGE

LINKMENŲ
VIDURINĖS MOKYKLOS
MOKSLEIVIŲ KŪRYBA

Inga Misiūnaitė

VANDENS LELIJA

Tą pavasarį visa apylinkė ruošėsi vestuvėms. Kur gi ne - dailiausias ir gražiausias jaunikaitis Lotosas mainė žiedus su gražiausia ir šauniausia mergele Lelija. Štai jau ir susituokė jie. Praėjo metai, ir Lelija su Lotosu susilaukė sūnaus. Gyveno laimingai, kol į jų kaimą nepradėjo dažnai lankytis Jazminas. O tas Jazminas buvo kaip velnias piktas ir be galo suktas.

Kartą Lotosas laukė savo žmonos atsiiriant iš kito ežero kranto. Sėdi valandą, kitą, o žmonos kaip nėra, taip nėra. Priėjo prie Lotoso Jazminas ir pasiūlė išgerti vaistų, kurie padarys taip, kad jis pamirš visus vargus. Lotosas ir paklausė Jazmino. Po kelių minučių Lotosui pasidarė taip linksma ir ramu širdyje, kad net ir dainuot pradėjo. Ir kai Lelija jau yrėsi per ežerą, išgirdo vyrą dainuojant. Atplaukusi ir paklausė jo:

- Kas gi tau atsitiko? Ar tik ne kokių vaistų prisigėrei?

Bet Lotosas nieko nesakė. O po savaitės, eidamas namo Lotosas ir vėl sutiko tą patį Jazminą ir paprašė jo vaistų. Ir taip kiekvieną kartą, kai tik kokie rūpesčiai užpuldavo, prašydavo Jazminą duoti tų vaistų. Galų gale taip įpratę, kad be jų apsieiti nebegalėjo.

Kartą Lelija atrado savo vyrą prie ežero besivoliojantį. Iškart suprato, kas jam atsitiko. Prašė atsisakyti tų vaistų visam laikui. Lotosas lyg ir sutiko. Bet įkyrus Jazminas pridėdavo jam vaistų tai į kišenę, tai po pagalve. Kartą Lelija rado savo vyrą prie namų su Jazminu kortom belošiantį. Lotosas jau ir žiedą pralošė, o suktasis Jazminas liepia jau ir žmoną atiduoti. Iš pradžių Lotosas priešinosi, bet Jazminas vis siūlė vaistų, kol šis sutiko. Lelija kiek įkabindama pasileido į paežerę.

- Jeigu Lotosui lašeliai už mane brangesni, tai neverta man ir gyventi, - tarė ji ir šoko į ežerą.

Nuo to laiko Leliją žmonės taip ir vadina - Vandens Lelija.

Viktorija Mastianica

*Miškas tai prieglanda
Miškas tai gyvybė
O kiekvienas miške medis
Mūsų tėvas.*

*Pažiūrėkit kaip gražu,
Paklauskite kaip skambu,
Tai juk gėlės žydi,
Tai juk gėlės švyti.*

*Gėlės tai lyg pasaka spalvota
Tai lyg žvaigždės daugujė
Tai lyg mėnesiena naktyje
Tai juk grožis Lietuvos!*

*Gėlės...
Tai juk Lietuvos dalis,
Gėlės,
Tai juk mūsų viltis
Gėlės jos veda gudžių naktį
Sviesdamos gražiai.*

tot. B. ŠABLEVICIUS

Viktorija Mastianica

APIE RUGĮ, MIEŽĮ, KVIETĮ IR AVIŽĄ

Vieną kartą susiginčijo rugys, kvietys, miežis ir aviža - kas žiemą peržiemos be kailinių, ir ėmė visi rudenio laukti.

Pirmoji aviža neiškentė ir užsidėjo kailinius. Miežis taip pat neištvėrė šalčio ir nubėgo pasislėpti. Tik kvietys ir rugys kantriai laukė šalčių.

Jau kviečio šonus pakuteno šaltis, ir jis apsilviko apsiaustą.

O rugys kantriai laukė galo ir nesivilkė jokio drabužio. Nuo to laiko jis tapo stiprus ir nebijantis nei šalčio, nei vėjo, nei balto sniego. Todėl dabar ir vadina žiemkenčiais.

Ieva Adamavičiūtė

RAMUNĖ

*Priejau prie kelio
Pamačiau aš ją.
Ji stovėjo tyliai
Kaip sesuo balta.*

*Tai ramunė
žvelgė į mane
Lapelius iškelus,
Tiesė man save.*

ŽIOGAS

*Žalias miškas,
Žalios laukos,
Patvory - žiogelis traukos.
Strakt ant žiedo.
Sfrakt ant kito.
Štai ir vėjas jau nuvimo,
Laidžias saulė vakaruos,
O žiogelis pataluos.*

Ieva Adamavičiūtė

ŽIEMOS IR VASAROS GINČAS

Gyveno kartą žiema ir vasara. Žiema buvo balta, graži ir šalta, o vasara žalia, šilta ir saulėta. Ir štai vieną dieną žiema su vasara susitiko prie ežero ir susibarė, kurios žmogui labiau reikia. Žiema tarė:

- Sese, aš esu žmogui naudingesnė, aš žemei duodu pailsėti, o tu ją nuvargini!
- Tu klysti, sesute, manęs žmogui labiau reikia, nes jei manęs nebūtų, tai žmogus negalėtų maitintis, - atsakė vasara.

Ir abi seserys susimušė. Jos ginčijosi, kol jų barnio neišgirdo žmogus ir priėjęs pradėjo joms aiškinti:

- Jūs abi esate neteisios. Žmogui jūs esate abi reikalingos. Tū, žiema, duodi žemei pailsėti, o tu, vasara, ją prikeli iš miego ir žmogus pradeda ją dirbti. Tad daugiau nebesiginčykite, o verčiau susitaikykite.

Taip pasakęs žmogus nuėjo toliau, o žiema sako vasarai:

- Atleisk, kad aš taip kalbėjau ir susitaikykime, nes aš supratau, kad žmogui mes abi esame reikalingos.

Taip pasakiusi ji padavė vasarai ranką ir abi nuėjo žaliuojančiu paežeriu.

ARCHEOLOGINIAI PAMINKLAI

(atkelta iš 7 p.)

Iš viso to galima spręsti, kad šiose vietose gyvenvietės būta nuo mūsų eros pradžios. Jos apsaugai tuo metu ir buvo įrengtas Piliakalnis. Vėliau, greičiausiai ankstyvojo feodalizmo laikotarpyje (II tūkstantmečio pradžioje), ši gynybinė sistema buvo dar sustiprinta, įrengiant žymiai geriau apsaugotą Piliakalnį, kuriame, be abejo, jau gyveno ir koks nors apylinkės valdovas - feodas. Aplink piliakalnių gyvenvietėje spietėsi amatininkai ir pirkliai, sudarydami pirmąją miesto miestelio užuomazgą.

Be to, dar neištirtas archeologinis paminklas yra Ūkojo ežero salelėje, kur randama degėsių. Ten galėjo būti ankstyva gyvenvietė, o gal ir alkavietė.

Šių piliakalnių gyventojai savo mirusiųuosius laidojo *pilkapiuose*. Ankstyvuojų piliakalnių egzistavimo laikotarpiu toks kapinynas buvo į pietus nuo piliakalnių, kur žmonės dar atmena buvus akmenų vainikus jau visai sunykusių pilkapių. Antrasis pilkapynas, taip pat jau bebaigias sunykti, yra apie porą kilometrų į šiaurės vakarus nuo piliakalnių, kairėje kelio pusėje, einant iš Ginučių į Stripeikius, apie 100 m į vakarus nuo Ginučių malūno.

Šiuo metu yra išlikę 10 suplokštėjusių pil-

kapių (jų sampilio aukštis - 30-50 cm, o skersmuo - 7-8 m). Pilkapiai yra vienoje krūvelėje, nutolę vienas nuo kito per 4-5 m.

Grupė gyvenviečių yra buvusi ir tarp Šakarvų ir Žeimenų ežerų. Piliakalnio čia nėra buvę, o pačios gyvenvietės, matyt, dabartiniu metu apaugusios mišku, todėl nėra žinomos. Tačiau iš jų turime išlikusias dvi pilkapių grupes.

Pirmasis pilkapynas yra miške, apie 200 m nuo kelio į kairę, einant iš Ignalinos į Švenčionėlius. Iš vakarų jį supa Šakarvų, o iš pietų - Žeimenų ežerai. Čia 250 m ilgio plotelyje yra apie 40 pilkapių. Jų skersmuo - 8-12 m, aukštis - 85-130 cm. Vienas nuo kito pilkapiai nutolę kai kur per 2-3 m, o vietomis net iki 14 m. Beveik visi pilkapiai apkasti grioveliais arba pailgomis duobėmis.

Dauguma pilkapių gerai išlikę, tik keturi perkasti grioviais. Be abejo, tai dar 1906 m. V. Kaširskio** tyrinėti pilkapiai. Tuo metu pilkapyje buvo rastas palaidotas nedegintas žmogus. Kapinynas priklausė I m. e. tūkstantmečio pirmajai pusei.

** Žr. А. А. Спицын, Курганы в окрестностях озера Жеймяны, Записки отделения русской с славянской археологии, Москва, 1907, т. VII, вып. 2, р. 248-251.

Kiek vėlesnis yra *antrasis pilkapynas*, kuriame laidoti sudegintų žmonių palaikai. Ten taip pat išlikę apie 40 pilkapių. Šis pilkapynas yra maždaug per pusantro km nuo pirmojo, miške, dviejų kelių (į Švenčionėlius ir į Linkmenis) trikampyje. Pilkapiai yra vienoje krūvoje, 8-10 m nutolę vienas nuo kito. Daugumos skersmuo yra 8-12 m, tačiau kai kurių siekia iki 16 m. Visų aukštis maždaug vienodas - 70-100 cm. Beveik visi pilkapiai yra apardyti iškasinėti, tačiau mokslui vertingos medžiagos juose dar daug pasilikę.

Grupė paminklų yra ir prie pat Palūšės. Gyvenviečių pėdsakų surasti nepavyko, tačiau du pilkapynai ir senkapis liudija, kad čia irgi nuo seno būta sodybų.

Pirmoji pilkapių grupė yra apie 1 km į rytus nuo Palūšės bažnyčios, keli šimtai metrų už dabartinių kapų, kairėje pusėje kelio, einančio iš Palūšės į Antagavės kaimą. Pilkapyną sudaro beveik šimtas pilkapių. Šiuo metu jis yra miške, kalvelėje, pilkapiai išplėję apie 50 m pločio ir apie pusės km ilgio ruože. Pilkapyno pakraščiuose atskiri pilkapiai nutolę vienas nuo kito per 6-7 m, o centre - per 2-3 m. Pilkapių skersmuo siekia 8-10 m, o aukštis - 80-100 cm, tačiau rytiniame pilkapyno gale yra trys pilkapiai, siekiantys pusantro metro aukščio. Beveik visi pilkapiai apkasti šešiomis pailgomis duobutėmis. Kaip galima spręsti iš

rastų balno kilpų, pilkapiai priklausė ankstyvojo feodalizmo laikotarpiui.

Antroji labai panašių pilkapių grupė yra apie 1 km į šiaurės rytus nuo pirmosios grupės, taip pat miške, pietrytiniame Gavio ežero krante, dešinėje kelio pusėje, einant iš Palūšės į Ignaliną. Pilkapynas yra apie 300 m nutolęs nuo kelio ir maždaug tiek pat nuo ežero. Šią grupelę sudaro aštuoni gana dideli 9-14 m skersmens pilkapiai. Jų aukštis - 50-60 cm, tik visų didžiausias buvęs pusantro metro. Prie kai kurių sampilų pagrindų matyti duobių liekanos.

Kraštas buvo nuolatos apgyventas ir vėliau, kai pilkapių pylimo paprotys jau buvo išnykęs. Apie tai liudija Palūšės senkapis, esąs apie pusę km į šiaurės vakarus nuo minėtosios antrosios pilkapių grupės, pusantro km nuo Palūšės, kairėje kelio pusėje, einant į Ignaliną. Šiuo metu ten belikusi smėlėta kalva, kurioje vėjas dažnai išpusto žmonių kaulų ir geležgalių.

Tie paminklai yra palikti nuo seno šiose apylinkėse gyvenusių lietuvių (vėliau pavadintų aukštaičiais). Vakaruose lietuvių aukštaičių gentys siekė maždaug Nevėžį, kur ribojosi su žemaičių gentimis. Skirtingai nuo žemaičių ir kitų genčių, aukštaičiai gaminosi kai kuriuos tik jiems vieniems būdingus įrankius bei papuošalus, o savo mirusiųuosius laidojo pilkapiuose dažniausiai po

vieną. Mūsų eros pirmaisiais šimtmečiais aukštaičiai, kaip ir dauguma kitų Lietuvos sričių gyventojų, savo mirusiųuosius laidojo nedegintus; tik IV m. e. amžiuje iš pietų ėmė plisti kūnų deginimo paprotys, kurį atskiros šiose teritorijose gyvenusios gentys pasisavino ne vienu laiku. Ilgiausiai, iki VI m. e. amžiaus, savo mirusiųjų nedegino gentys, gyvenusios šiaurinėje Lietuvos dalyje. Šiaurinė šių lietuvių genčių riba ėjo kaip tik per dabartinius Ignalinos ir Zarasų rajonus, o pietuose siekė Alytaus bei Lazdijų rajonus.

Ignalinos draustinio archeologiniai paminklai beveik netyrinėti ir dar laukia archeologo kastuvo. Tačiau per ilgus amžius ne vieno neatsakingo žmogaus ranka pasikėsino į juos. Išraustos kelios duobės Ginučių piliakalnyje, duobutės daugelio pilkapių viršūnėse - vis nesėkmingi "lobių ieškotojų" darbo rezultatai. Kada jos atsirado, žmonės dažniausiai neatsimena, nes ir pušys šiose duobutėse jau išauginusios 30-40 ir daugiau vainikų. Tikrasis lobis tegali būti tos žinios, kurias gali suteikti tik visapusiškai moksliskai ištirtas paminklas. Tad kiekvieno ši kraštą gerbiančio žmogaus pareiga - išsaugoti tuos paminklus, kad juos galėtų ištirti specialistai.

Rimutė
RIMANTIENĖ

iš knygos "Ignalinos kraštas"

DAR VIENAS LIETUVĄ ĮSIMYLĖJĘS OLANDAS...

Kiekvienais metais su-
laukiame vis daugiau ir
daugiau svečių iš vakarų
valstybių. Kad mūsų par-
kas tapo žinomu ne tik sve-
timšaliams turistams, bet ir
įvairių gamtos mokslų spe-
cialistams, byloja gaunami
pasiūlymai bendradarbiau-
ti. Bet šių metų pavasarį iš
Valstybinių parkų skyriaus
mums persiūsta žinia vis-
vien suglumino. Rašė ket-
virto kurso olandų studen-
tas miškininkas Yves Mar-
tens, tuo metu stažavęsis
Suomijoje, ir prašėsi pri-
imamas trijų mėnesių va-
aros praktikai. Rimtų
priežasčių atsakyti nebuvo,
todėl sutikome. Vėliau, ži-
noma, neapsieita ir be
nesusipratimų. Priimti tai
sutikome, o gyvenimo są-
lygomis - nepasirūpinome.
Juk žmogus atvažiuoja ne
vieną savaitgalį pailsėti. Be-
to, iki pat jo atvykimo ne-
buvo nuspręsta, kokį gi
darbą jis dirbs. Valstybinių
parkų skyriaus pasiūlyta
tema - rekreacinės digresi-
jos nustatymas. Tada paaiš-
kėjo, jog kadaise, rašyda-
mas diplominį darbą, aš
taip pat nagrinėjau šią te-
mą ir todėl esu susi-
pažinęs su darbo
metodikomis. Tai
buvo jau antroji prie-
žastis (pirmoji - anglų
kalba), dėl kurios ta-
pau Yv'o praktikos va-
dovu. Iš pradžių nebu-
vau labai tuo patenkintas,
tačiau netrukus vis-
kas apvirto aukštyne ko-
jom...

Pirmąsias dvi savaites
truko pasiruošimai. Rei-
kėjo parinkti tinkamiausią
metodiką ir pritaikyti ją
būtent mūsų parko sąly-
gomis. Man teko nemažai
padirbėti viską verčiant į
anglų kalbą. O studentas
pasitaikė tikrai uolus. Kol
baigėme metodiką, nebu-
vo tos dienos, kad pas ma-
ne neapsilankytų su gausy-
be klausimų ar šiaip prašy-
damas patarimo. Jeigu aš
būdavau užsiėmęs kitais
reikalais, pagal galimybes
dirbo savarankiškai arba
tiesiog keliaudavo po par-
ką. Netrukus parko terito-
riją pažinojo netgi geriau

nei kai kurie parko dar-
buotojai. Dėl pomėgio or-
nitologijai labai gerai paži-
nojo paukščius, o vaikščio-
damas miške nesiskirdavo
ir su savo augalų atpažini-
mo vadovu.

Iš pirmo žvilgsnio vaiz-
das gan nuobodus. Tačiau
Yv'as jokių būdu nebuvo
panašus nei į išsiblaškiusį
mokslininką Paganėlį
(nors Yv'as taip pat nešio-
ja akinius - aut. past.), nei
į rimtą ir santūrų Žiniuką.
Priešingai, jo begalinis do-
mėjimasis viskuo tiesiog
būtent todėl Yv'as Lietu-
voje nesijautė vienišas.
Nors per visus tris mėne-
sius lietuviškai pasakyti iš-
moko vos keletą frazių, ta-
čiau suprasti mūsų kalbą
pradėjo gan greit. Ir todėl
netgi nemokantys nei an-
glų, nei vokiečių kalbų su
juo bendraudavo be ypa-
tingai didelio vargo.

Pirmąjį mėnesį pa-

panorėjęs. Ir apskritai,
nors nuošali, bet rami vie-
telė. Ko daugiau bereikia
atostogoms. Tik Yv'as ne
atostogauti čionai atvažia-
vo. Baigus metodiką, ėmė-
si darbo - reikėjo apžiūrėti
visas stovyklavietes, jose
įvertinti žolinės dangos pa-
kitimus bei miško paklotės
pažeidimus, nustatyti poil-
siautojų gamtai daromos
žalos dydį ir t. t. Darbas tik-
rai nemenkas, jau nekal-
bant apie tai, jog parkui li-
ko paruošta ir praktikoje
patikrinta metodika, kuria
galėsime vadovautis ateity-
je tęsdami šį darbą. Be to,
Yv'as sudarė žemėlapi, pa-
rodantį situaciją poilsiavie-
tėse. Viso to praktinė
reikšmė yra ta, kad paste-
bėję ypatingai didelį nei-
giamą lankytųjų poveikį
gamtai (trypimas, krantų ir
šlaitų erozija, medžių suža-
lojimai ir pan.), galime im-
tis atitinkamų priemonių:
sutvirtinti šlaitus, padaryti
lieptelį, įrengti laiptus ir kt.
Tas stovyklavietes, kuriose
padėtis yra kritinė, ga-
li m e

užkirsti kelią stichiskam jų
naudojimui. Tokia stovyk-
laviečių ir poilsiaviečių in-
ventorizacija - tai tik pra-
džia didelio ir niekuomet
nesibaigiančio darbo. Vi-
sas stovyklavietės reikės
nuolat stebėti ir vertinti.
Tad dabar galite įsivaiz-
duoti, koks svarbus buvo
šis, praktikoje atliekamas
darbas.

Bendro darbo metu
mudu artimiau susipaži-
nom, o vėliau ir susidrau-
gavom. Dabar mus siejo ne
tik darbas, bet ir daugybė
kitų bendrų pomėgių. Ži-
nia, studentas nebūtų stu-
dentu, jeigu galėtų nusėdėti
vienoje vietoje. Todėl vi-
siškai nesistebėjau, jog per
kelis savaitgalius autosto-
pu Yv'as apkeliavo pusę
Lietuvos. O vieną kartą ne-
iškentęs ir aš panorau pri-
siminti studentiškas die-
linas. Nutarėme aplankyti
Stelmužės ažuolą. Važiavi-
mas autostopu nėra labai
greitas, tačiau pigus ir įdo-
mus

vą, o vėliau - grėbiant šie-
ną. Apie tai, kaip kartą dvi-
račių nuvažiavęs į Seniškio
kaimą, per jį ėjo pėsčias -
tiesiog šventvagiška jam
pasirodė drumsti tą ramy-
bę, kuri tarytum tvyrojo
ore. O kokie nuostabūs se-
nieji mūsų kaimo žmo-
nės... Kokie jie nuoširdūs
ir svetingi. O mūsų gamta...

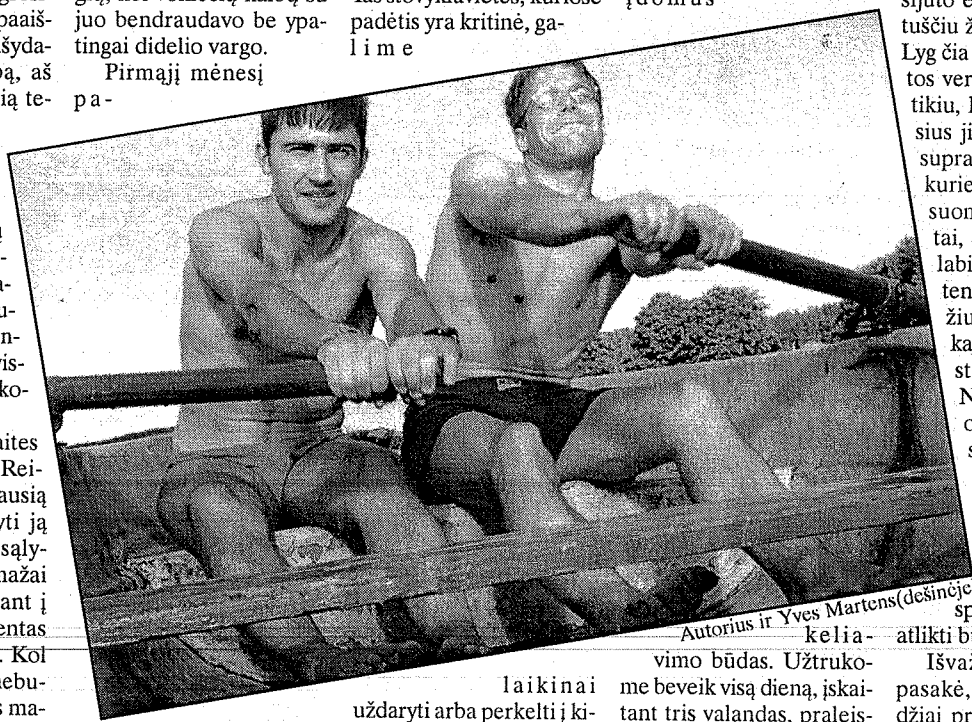
- Laimingi jūs, - sakyda-
vo jis. - Esate dar neatitru-
kę nuo gamtos.

Ak, jau tie miškininkai
- visur jie vienodi. Tiesiog
nepataisomi romantikai.

Vieną kartą bandžiau
jam išaiškinti, kad žmonės
taip gyvena aplinkybių ver-
čiami, o ne todėl, kad jie
to nori. Kad jisai, gauda-
mas stipendiją, pusantro
karto didesnę nei mano at-
lyginimą, vargu ar gali įsi-
vaizduoti, kas tai yra skur-
das. Mačiau, kokie skau-
dūs jam buvo tąsyk mano
išsakyti žodžiai. Vėliau pri-
sipažino, kad būdamas čia,
Lietuvoje, jis ne kartą pa-
sijuto esąs nieko nevertu,
tuščiu žmogumi, parazitui.
Lyg čia egzistuočiau visai ki-
tos vertybės. Aš, žinoma,
tikiu, kad per tris mėne-
sius jis puikiai pajuto ir
suprato tuos skirtumus,
kurie yra tarp mūsų vi-
suomenių. Nežiūrint į tai,
Lietuvą jis vertina
labiau. Keista, bet bū-
tent toks požiūris išva-
žiuojant iš Lietuvos
kadaise buvo ir mano
studijų laikų draugo
Norberto, taip pat
olando. Tarp kitko,
susipažino įjėdu
Suomijoje, kur
Norbertas skaitė
paskaitas. Jo pa-
sakojimai ir nulė-
mė Yv'o apsi-
sprendimą praktiką
atlikti būtent Lietuvoje.

Išvažiuodamas Yv'as
pasakė, kad patirti įspū-
džiai pranoko bet kokius
lūkesčius, ir kad Lietuvoje
jis palieka dalelę savo šir-
dies. O tai reiškia, kad jis
būtinai sugrįš.

Linās STANAITIS
vyresn. specialistas
informacijai ir
tarptautiniams ryšiams

Autorius ir Yves Martens (dešinėje)

gyvenęs Pa-
lūšėje, vėliau mūsų prakti-
kantas persikraustė į Mei-
ronis, į senąjį parko admi-
nistracijos pastatą. Nauja
vieta liko be galo patenkinta.
Čia buvo ir virtuvėlė
valgiui gaminti, ir ežeras
čia pat - maudykis kada tik

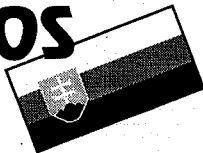
laikina i
uždaryti arba perkelti į ki-
tą vietą. Taip pat verta at-
kreipti dėmesį į "nelega-
lias", t. y. neleistinose vie-
tose atsiradusias stovykla-
vietes. Galimas dalykas,
kad kai kuriose iš jų tiks-
linga įrengti nuolatines
stovyklavietes ir tokiu bū-
du kontroliuoti padėtį bei

vimo būdas. Užtrukome
beveik visą dieną, įskai-
tant tris valandas, praleis-
tas Stelmužėje. Užtat liko
neišdildomi įspūdžiai. Ir
apskritai, paklaustas apie
įspūdį, kurį jam padarė
Lietuva, Yv'as negailėdavo
komplimentų. O kokį susi-
žavėjimą jis išreiškė, pasa-
kodamas apie tai, kaip ma-
tė dalgiais šienaujant pie-

PASAULI

PARKAI

SLOVAKIJOS
NACIONALINIAI
PARKAI

"Nacionalinis parkas - didesnę nei 1000 ha plotą apimanti teritorija su pirmąjį žmogaus veiklos arba visiškai nepalietomis ekosistemomis, unikaliais gamtinio kraštovaizdžio kompleksais ir kitais svarbiais gamtinio paveldo objektais, kuriose gamtos apsauga turi didžiausią prioritetą..."

(Slovakijos Respublikos gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymas Nr.287/1994)

Kad būtų paprasčiau, pradėsime nuo saugomų teritorijų suskirstymo į kategorijas. 1994 m. buvo priimtas naujas Slovakijos gamtos ir kraštovaizdžio apsaugos įstatymas. Jame numatomi penki apsaugos lygmenys. Kiekvienas iš jų pagal apsaugos griežtumą nustato leistinas žmogaus veiklos rūšis. Šie apsaugos lygmenys lemė saugomų teritorijų suskirstymą į kategorijas. Naujai ruošiamas įstatymas buvo derinamas su Europos Sąjungos ir kitais tarptautiniais standartais, todėl įstatymo priimtoms kategorijoms beveik atitinka IUCN klasifikaciją:

I kategorija - rezervatai. Tai penktasis, aukščiausias apsaugos lygmuo.

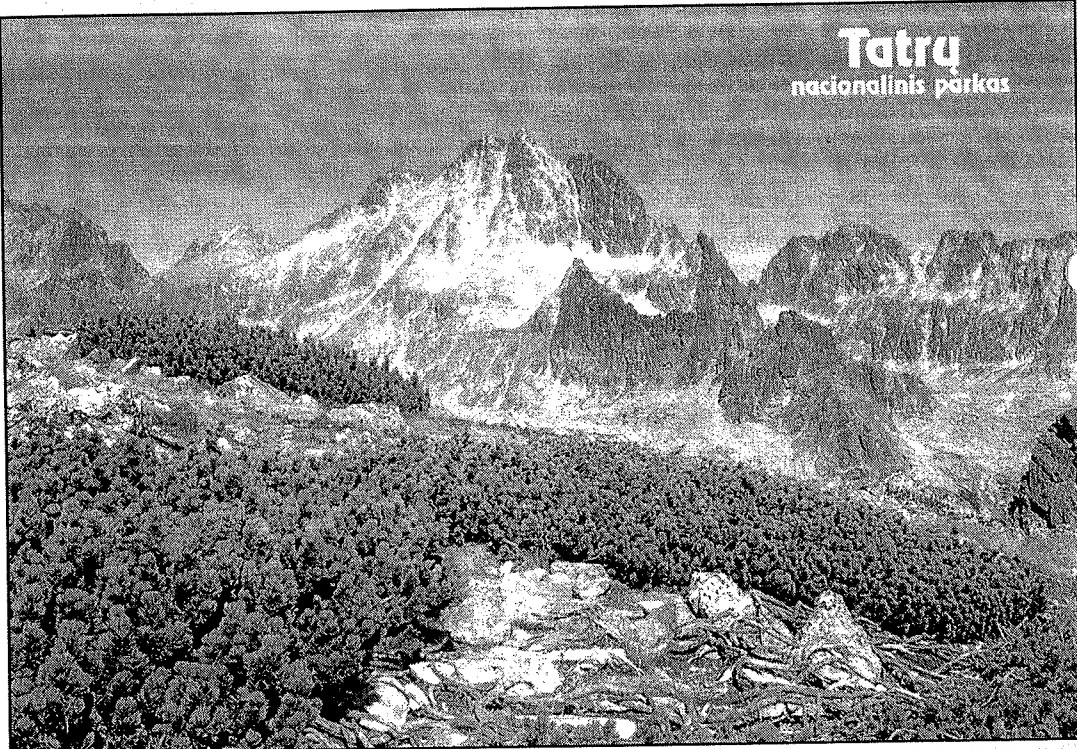
II kat. - nacionaliniai parkai, trečias apsaugos lygmuo;

III kat. - gamtos paminklai, penktas lygmuo;

IV kat. - draustiniai, ketvirtas lygmuo;

V kat. - kraštovaizdžio (regioniniai) parkai, antaras lygmuo.

Ši sistema patogi tuo, kad įstatyme tiksliai nustatyta, kokia veikla tam tikrose teritorijose yra draudžiama, ir kokiai reikalingas gamtosaugininkų sutikimas, ką užtenka suderinti su saugomos teritorijos administracija, o kam reikia aukštesnių valdžios organų leidimo. Pavyzdžiui, chemikalų ir

Tatru
nacionalinis parkas

netgi neorganinių trąšų naudojimas draudžiamas 2-ame ir aukštesniuose lygmenyse, tai reiškia, kad jų naudojimas be specialaus leidimo yra draudžiamas visose saugomose teritorijose! O štai, nacionaliniuose ir kraštovaizdžio parkuose kirtaviečių, kuriose užveisiamos monokultūros, plotas neturi viršyti 2 ha.

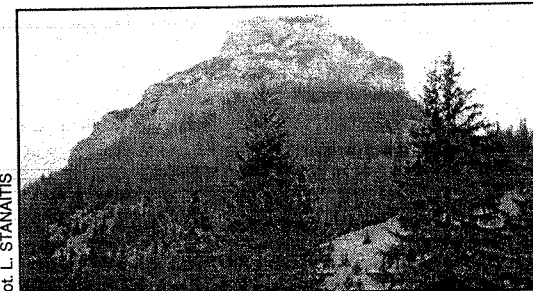
Dabartiniu metu saugomos teritorijos Slovakijoje užima 20,7%. Tuo tarpu 5 nacionaliniai parkai apima 4,07%, o įskaičiuojant apsaugines zonas - net 9,15%. Visi jie yra tiesiogiai pavaldūs nacionalinių parkų administracijai, o ši - Aplinkos apsaugos ministerijai. Iš pirmo žvilgsnio situacija labai panaši kaip ir Lietuvoje, skiriasi tik ministerijų pavadinimai. Tačiau iš tikrųjų nacionalinių parkų administracija gali daug daugiau nei mūsų Žemės ir miškų ministerijos valstybinių parkų

skyrius. Ši tarnyba yra tarytum savotiškas departamentas, turintis didelių įgaliojimų ir veikimo laisvę. Be to, ji atsakinga tik už nacionalinius parkus (kraštovaizdžio parkai pavaldūs Aplinkos apsaugos ministerijos apskričių agentūroms), o kadangi nacionalinių ir kraštovaizdžio parkų valdymo principai bei prioritetai šiek tiek skiriasi, tokia specializacija suteikia galimybę geriau įsigilinti būtent į nacionaliniams parkams būdingas problemas. Nacionalinių parkų valdymas kaip ir pas mus pagrįstas zonavimu. Tačiau Slovakijoje zonos išskiriamos visai pagal kitus kriterijus. Remiamasi jau minėtais apsaugos lygmenimis. Kadangi visoje nacionalinio parko teritorijoje galioja 3-io lygmens apsauga, papildomai gali būti išskirtos aukštesnės, t.y. ketvirtos ir penktos, apsaugos lygmenų zonos, pavyzdžiui, draustiniai ar

net rezervatai.

Nepaisant visų slovaikškosios sistemos privatumų, problemų čia taip pat neišvengiama. Dažniausiai išskylančios problemos siejasi su privačia nuosavybe bei masiniu turizmu, kuris paskutiniu metu keleriojai padidėjęs turistų srautui tampa vis sunkiau bevaldomas.

Šis nacionalinis parkas apima 23 km ilgio ir 13 km pločio kalnų grandinę, kurioje aukštis svyruoja nuo 358 iki 1709 m virš jūros lygio. Tai nulėmė didžiulę gamtos ir kraštovaizdžio įvairovę. Dauguma augalų ir gyvūnų rūšių išplitę tik tam tikroje parko dalyje, tačiau visumoje fauna ir flora yra tipiška šiam

tot. L. STANAITIS

Mala Fatra nacionalinis parkas

Plotas: 22 630 ha

Įkurtas: 1988 m.

Adresas: Sprava NP

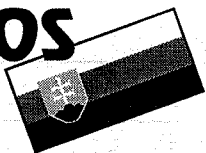
Mala Fatra,
013 02 Gbel'any-kašiel'

regionui.

Itin įdomi parko geologija. Granitinę kalnagūbrio šerdį slepia smiltainio, kvarco, kalkakmenio ir dolomitų uolienos.

(nukelta į 13 p.)

SLOVAKIJOS NACIONALINIAI PARKAI

(atkelta iš 12 p.)

Pastarosios dvi yra ypač neatsparios erozijai, todėl čia susiformavo neapsakomo grožio reljefo dariniai: smailos lyg pirštai styrančios uolos, siauri kanjonai, laiptuoti skardžiai, gilūs plyšiai ir netgi urvai.

Daugiau, kaip 70% parko teritorijos dengia miškai, dažniausiai mišrūs. Juose vyrauja bukai. Žemumose viršų ima ažuolai, o palypėjus aukš-

buvo nutarta išplėsti parko teritoriją ir saugiežinti apsaugos statusą. Toku būdu ši saugoma teritorija gavo nacionalinio parko vardą. Šiandien šis parkas atitinka visus nacionaliniams parkams keliamus reikalavimus ir gali pasigirti muziejumi bei moderniu informacijos centru Štefanovoje, 4 puikiai apipavidalintais pažintiniais-mokomaisiais takais.

teritorijos dengia spygliuočių miškai ir kalninės pušies sąžalynai. Likusią dalį, neskaitant uolų ir akmenynų, užima natūralios kalnų pievos bei ledyninės kilmės ežerėliai, kurių 1037 - 2192 m aukštyje yra virš šimto. Aukščio skirtumas tarp žemiausio ir labiausiai iškilusio taškų toks didžiulis, kad gamtinė įvairovė kinta nuo žemumų iki aukštikalnėms būdingų bendrių. Dėl savotiškos izoliacijos kalnų bendrijos išliko beveik nepakitę, todėl jas tyrinėjantys mokslininkai atranda tokias augalų rūšis, kurios buvo laikomos seniai išnykusiomis. Dėl šių priežas-

šių kraštutinių priemonių dar niekad neteko.

Lankantis Tatranskoj Lomnicoje esančiame TANAP'o informaciniame centre stebina informacijos detalumas ir jos pateikimo lengvumas. Taip pat reiktų paminėti, kad čia ilgą laiką buvo Slovakijos nacionalinių parkų administracinis centras, kaupęs ir teikęs informaciją ne tik apie Slovakijos parkus, bet ir šiaurėje su TANAP'u besiribojantį Lenkijos Tatrų nacionalinį parką.

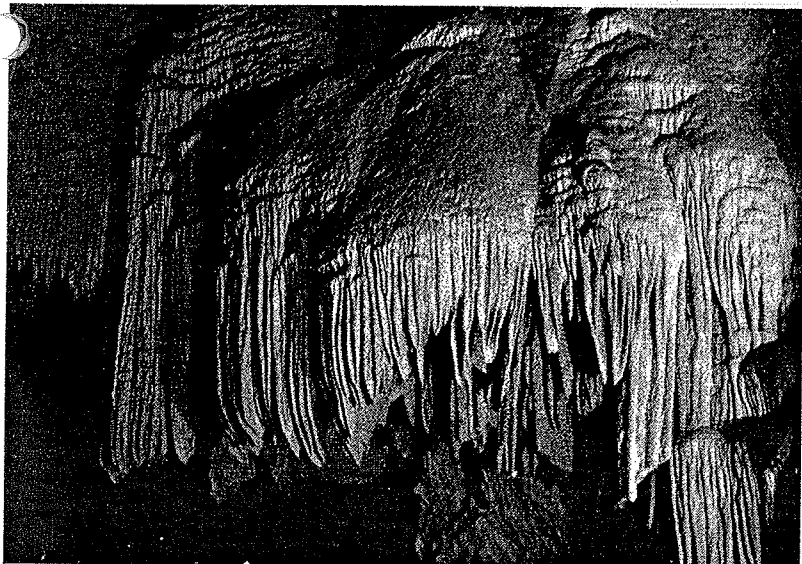
Nacionalinis parkas Slovensky raj

Plotas: 19 763 ha

Įkurtas: 1988 m.

Adresas: NP Slovensky raj,
Letecka 3,
052 80 Spišska Nova Ves

Jeigu rojus egzistuoja, tai jis turėtų būti panašus į šį Slovakijos lopinėlių - taip tvirtina patys slovakai. Galbūt todėl šis parkas ir pavadintas slovakų rojumi ("raj" reiškia rojų - aut. past.). Ir iš tikrųjų, šiam žemės lopinėliui netrūksta nieko, ką gamtoje mes randame gražiausio: šimtametės geries, siauri kanjonai ir gilūs tarpekiai, tyri lyg krištolas upokšniai ir niekuomet nenutylantys kriokliai, iš viršaus atsiveriančios nuostabios panorama-

čiau išsivirauja kėniai ir glės. Ties viršutine mišrriba želia tik žemaugės pušelės. Kitą parko teritorijos dalį užima natūralios pievos ir įvairiausių tipų pelkės.

Kad Mala Fatra yra tikras kalnų parkas, rodo ir tai, kad čia sutinkamos retųjų augalų ir gyvūnų rūšys yra būdingos kalnų ekosistemoms. Retas kuris parkas Europoje gali pasigirti tokiu rudųjų lokių skaičiumi. Todėl viena iš lankymosi taisyklių skelbia, kad maitinti laukinius gyvūnus ir palikinti maisto atliekas - griežtai draudžiama. O apsinakvoti miške toliau nuo gyvenamųjų vietovių yra netgi pavojinga.

Parko istorija siekia 1967 metus, kuomet 19 792 ha plote buvo įsteigtas kraštovaizdžio parkas. Po daugiau kaip dvidešimties gyvavimo metų

Tatrų nacionalinis parkas

Plotas: 74 111 ha

Įsteigtas: 1948 m.

Adresas: TANAP, 095 60
Tatranska Lomnica

Aukštuosiuose Tatruose esantis nacionalinis parkas yra pats lankomiausias. Kalnuotas reljefas, taip traukiantis turistus, susiformavo kvartero periodo apleidimų metu. Geologiniu požiūriu parkas "sėdi" ant pačios aukščiausios Karpatų kalnagūbrio keteros. Viršūnė Gerlachovsky štīt (Gerlachovo skydas) yra 2655 m aukščio, todėl nenuostabu, kad čia yra net vasarą neištirpstančių ledynų. Pats didžiausias, Bielyodsky l'adovec, žemyn nusiraito net 14,4 km ilgumo liežuviu, o jo storis siekia 330 m.

Du trečdalius parko

čių 1993 m. Tatrų nacionaliniam parkui buvo suteiktas biosferos rezervato statusas.

Kadangi Tatrai yra seniausias nacionalinis parkas Slovakijoje ir vienas seniausių visoje Europoje, jame nusistovėję tam tikros bendravimo su lankytojais tradicijos. Nors lankytojai po parką gali vaikščioti tik pažymėtais takais, tačiau net pagavus nedrausmingus turistus, neskubama juos bausti. Pirmiau įsitikinama, ar nereikalinga jiems pagalba - galbūt žmonės pasiklydo arba juos ištiko šiaip kokia nors nelaimė. O jau tuomet nurodomas artimiausias žymetas takas, arba keliautojai tiesiog palydimi žemyn iš neleistinos vietos. Patiems agresyviausiems nurašyti darbuotojai gali panaudoti net ginklą, tačiau kaip teigia jie patys, imtis

mos, o žemės gelmėse - pasakiško grožio požeminės gamtos meno galerijos, prieš kurias nublanksa pačių garsiausių dailininkų vaizduotė. Visų šių grožybių pradžia buvo prieš milijonus metų,

kuomet šioje plokštikalnėje darbo ėmėsi skulptoriai vėjas ir vanduo. Šiuo metu šią savotišką gamtos meno galeriją kasmet aplanko šimtai tūkstančių turistų.

Parko miškingumas nepaprastai didelis - net 90%. Daugiausiai užima eglynai su kėnio bei klevo priemaiša. Kitą dalį - bukų giraitės. Parko augalija yra tipiška šiam regionui, bet tuo pačiu ir unikali, kadangi tai karstinės vietovės augalija. Vertikalūs zoniškumas šia taip pat labai ryškus. Faunos gausumą ir įvairovę iliustruoja drugių skaičius - jų čia yra apie 2000 rūšių, o tai 65% visų drugių rūšių, randamų Slovakijoje. Iš stambesnių gyvūnų derėtų paminėti rudąjį lokį ir lūšį, kuri tokiame landsfate jaučiasi kaip tikrame rojuje. Viename iš urvų rasta urvinio lokio kaulų. Paukščių tarpe parko pasididžiavimu yra kilnusis erelis ir erelis rėksnys, didysis apuokas ir juodasis gandas.

Viena iš labiausiai lankomų vietų parke yra Dobšinskos ledo urvas (Dobšinská ľadová jaskyňa) - pats seniausias žinomas urvas Europoje. Jis buvo atrastas 1870 m. Be įprastinių karstiniam urvam būdingų darinių jame yra ir ledo "skulptūros". Paskutiniu metu, pasikeitus vidaus klimatui, šiam urvui iškilo grėsmė. Viena iš spėjamų atšilimo priežasčių - pernelyg didelis lankytojų skaičius. Dėl silpnos ventilacijos jų išspinduliuojama šiluma ir iškveptas anglies dvideginis pasišalina labai lėtai. Dėl to kyla visos vidinės urvo erdvės temperatūra, ir ledas pradeda tirpti. Siekiant stabilizuoti padėtį, buvo pasiūlyta apriboti lankytojų skaičių arba netgi kuriam laikui urvą visiškai uždaryti. Be šio, įvairiausio dydžio urvų parke priskaičiuojama iki 180-ies. Tame tarpe jau minėtasis Lokio urvas (Medved'ja jaskyňa), o taip pat ilgiausias visoje Slovakijoje urvas Stratenka jaskyňa, po žeme besidriekiantis 18,3 km.

Linas STANAITS
vyresn. specialistas
informacijai ir
tarptautiniams ryšiams

TAI IDOMU

Pastaraisiais metais jau labai įprasti lietuvio ausiai pasidarė terminai ekstrasensas, energetiniai laukai, ir panašiai. Visi primiršo, kad dar senų senovėje mūsų šalyje vandens ieškodavo į pagalbą pasitelkę paprasčiausią medžio vytelę. Tada ji buvo vadinama virgule. Šiandien ši veiklos rūšis vadinama biolokacija, o modernizuota, jau metalinė, šiam darbui atlikti reikalinga priemonė - biotenzorius.

Šis pažinimo būdas turi seną istoriją. Iš senųjų kiniečių rankraščių žinome, kad jau 2100 metų prieš mūsų erą tai buvo naudojama. Virgulininkas (dabar jis vadinamas operatoriumi) ieškodavo vandens, esančio po žeme, rankose laikydamas dvišakę vynuogės šakelę. Ją laikydavo abiem rankom, horizontaliai.

Sugebėjimą nustatyti daiktų buvimo vietą turi ne tik žmogus, bet ir gyvūnai, augalai. Taip orientuojasi šikšnosparniai, kai kurios banginių rūšys ir kt.

Daug neįprastų savybių turi žmogus, atliekantis operatoriaus darbą. Geriausių rezultatų (iki 100%) įvairios operatorių grupės (1385 žmonės) pasiekė rytą - valandą po miego. Kai dirba vienas operatorius, pasiekiamas 65% tikslumas, kai du - 80%, trys - 95%.

Ne visu paros metu operatoriams sekasi vienodai sėkmingai dirbti. Pastebėti 5 laikini nuosmūgio intervalai, trunkantys po 15 minučių. Dažniausiai pasitaikantis iš jų tarp 14-15 val. Tuo metu operatorius negali dirbti dėl savo energetinių ritmų pokyčio. Po 28 parų ir 6 valandų kartojasi operatorių energijos "kritimai", trunkantys apie parą. Ir pagaliau, kas kiekvienus 11,5 metų, keičiantis Saulės aktyvumui, operatoriai turėtų laukti nuosmūgio savo darbe. Nuo Saulės aktyvumo priklauso radio ryšio ir biolokacijos praeinamumas.

Operatorių sugebėjimus labai mažina alkoholis, narkotikai, mėsos produktai. Darbui labai trukdo neigiamas psichologinis poveikis - neigiamas požiūris į šią veiklos sritį. Dėl šios priežasties operatoriai turi teisę reikalauti iš tyrimo vietos pašalinti žmones,

PRANAŠAUJA VIRGULĖ

kurie neigiamai atsiliepė apie biolokacijos metodą.

Prieš darbą biotenzoriai (virgulės) turi būti apvalyti nuo pašalinės informacijos, nuplaunant juos šaltu vandeniu arba palaikant ant ugnies.

Biolokacijos metodu galima tirti žmogaus vidaus organus, surasti kūno ar patalpos nužiūrėjimo vietą, geopatogenines zonas, parinkti tinkamus produktus ar net gyvenimo palydovą, paveikslus ar knygas, sėklas, daigus ir trąšas jiems, surasti požeminius elektros kabelių ar vamzdinių pažeidimus, vandens gyvulus šuliniams, anomalines zonas. Jų pagalba galima ieškoti žmonių, daiktų ir net uogų, grybų, riešutų bei gydomųjų šaknų.

Dirbant su biotenzoriumi (virgule) dažniausiai naudojamas principas "taip-ne". Paprasčiausias būdas atrodo taip: dirbant dviem biotenzoriais užduodamas konkretus klausimas, į kurį galima atsakyti tik "taip" arba "ne". Paprastai teigiamas atsakymas priverčia biotenzorius išsiskirti, neigiamas - susikryžiuoti. Tai labai priklauso nuo operatoriaus savybių, nuo jo supratimo, kas teigiama, o kas ne. Norint gauti sudėtingesnę informaciją, patogiau naudoti truputį pakeistą šį metodą: nupiešia pusrutulį, atitinkantį biotenzoriaus dydį, pusrutulio padalose atžymi norimą gauti informaciją (pvz. datos nustatymui paruošia keletą lapų - pirmose padalose pažymime šimtmečius, antroje - dešimtmečius, toliau - metus, mėnesius, dienas, valandas, minutes). Galima paruošti universalūs lapus su skaičiais, o tekstui - su raidėmis. Dirbant, biotenzorius laiko griežtai horizontaliai, kad jam sukantis būtų lengvai pasiekiami visi pusrutulio taškai. Užduodami labai konkretūs klausimai: "kuriame dešimtmetyje mirė mano prosenelis?" - "kokiais metais?" - "kurį mėnesį?", ir t.t.

SAHASRARA
ALDŽNA
VIŠUDHA
ANAHATA
MANIPURA
SVADHISTANA
MULADHARA

Išorinė biologinio
lauko riba (kokonas)

Pagrindinės žmogaus
čakros ir jų projekcija kūno paviršiuje

Šį metodą galima taikyti norint sužinoti įvairius skaitmeninius davinius - kraujo spūdį, hemoglobino koncentraciją ir kt.

Prieš pradedant bet kokią darbą, susietą su biolokacija, operatoriai patikrina savo sugebėjimus klausimu: "ar aš galiu dirbti?" Jeigu gauna neigiamą atsakymą, bando išsiaiškinti priežastis (jas minėjome anksčiau). Dažniausiai "neatsidaro" koks nors energetinis kanalas (čakra). Norėdami neutralizuoti šią priežastį, operatoriai dažniausiai naudoja universalų metodą - persižegnoja. Kiekvienas žegnojasi pagal savo tikėjimo taisykles.

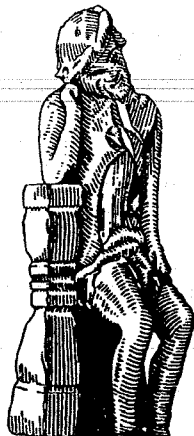
Apibendrinami biolokacijos operatorių darbai, galime pasakyti, kad antžeminėje dalyje biolokacija veikia net 20 tūkst. km spinduliu. Net pradedantieji operatoriai sugeba "matyti" po žeme 400-700 metrų. Operatorių smegenų elektroencifologramos jų darbo metu rodo 3-4 kartus padidėjusią amplitudę. Tai pasako, kad šių seansų metu sueikvoja daug savo organizmo energetinį resursą.

Paprasčiausias faktas, kad biolokacijos signalai netrukdomi praeina pro metalo, net 60 mm plieno lakštus, paneigia elektromagnetinę šių reiškinių kilmę.

pagal užsienio spaudą parengė redaktorė
Dalia SAVICKAITĖ

BROLIO PRANCIŠKAUS PASTOGĖJE

DVASINIO UGDYMO
CENTRAS "KELIAS"
KURIASI SENOVINĖS
ŠVENTYKLOS VIETOJE

Tarp Linkmenų ir Antalksnės kaimų, Darželiuose besikurianti dvasi-

nio ugdymo bendruomenė "Kelias", šiais metais truputį pakeitusi veiklos

pobūdį, toliau vykdo savo programą. Vienas svarbiausių bendruomenės tikslų - artimesnis bendravimas su Jėzumi ir maldingumo ugdymas. Tuo tikslu rengiamos stovyklos, rekolekcijos, meditacijos dienos. Neapleidžiama ir kultūrinė sritis: organizuojamos parodos, šventės, vakaronės... Kad bendruomenės

veikla taptų darnesnė, būtina tinkama materialinė bazė (koplyčia, gyvenamosios klėtelės, pirtis ir kt.). Prieš pradedant statybas, buvo labai svarbu parinkti tinkamą vietą koplyčiai ir gyvenamiesiems namams statyti. Jau ketvirtą vasarą gyvendamas čia, Darželių vieniemyje, ir šienauda-
(nukelta į 15 p.)

DVASINIO UGDYMO CENTRAS "KELIAS" KURIASI SENOVINĖS ŠVENTYKLOS VIETOJE

(atkelta iš 14 p.)

mas pievas, basas išvaikščiojau visą teritoriją ir lyg atradau tas tinkamas vietas. Tai paliudydavo ir ekstrasensinių savybių turintys žmonės. Norė-

dami būti tikri, pasidarėme vietovės topografinę nuotrauką ir kreipėmės į gerai visiems žinomą vilnietį bioenergetiką Vytautą Karpačiauską. Mū-

sų džiaugsmui, statyboms numatytos vietos atitiko ir V. Karpačiausko rekomenduojamas zonas. Be to, tyrimai parodė, kur prateka požeminiai vandenys, kur yra tektoniniai lūžiai, kur taršos zonos. Ir netgi, kur guli nuo karo laikų likusios nesproguosios bombos.

Didžiausią džiaugsmą sukėlė tai, kad mūsų kuriamo centro plote aptikta senovinė baltų šventykla bei kita sakrali vieta - kapinaitės su centrinio kryžiumi, kur mes kaip tik buvome numatę statyti koplyčią.

Šie tyrimai patvirtino ir sustiprino mūsų pasiryžimą toliau darbuotis

dvasine kryptimi ir sugrąžinti šiai vietai buvusį jos statusą: dvasinės šventovės - oazės paskirtį. Padedant Dievui, visa tai ir turėtų įvykti. Visa tai jau ir vyksta. Kviečiame įsijungti į mūsų veiklą, prisidėti prie sakralių dalykų atstatymo ir kūrimo.

**Brolis Pranciškus -
Gintautas Mackonis**

Didžiausias žmogaus dvasios gelmių žinovas Šv. Izaokas Sirinas sako: "tas, kuris pajuto savo nuodėmę, aukštesnis už malda prikeliantį mirusius; kuriam teko garbė matyti patį save, tas aukščiau už tą, kuriam teko garbė matyti angelus".

Į tokią pažintį su savimi ves jus šitas rašinys.

Ir puikybė, ir savimeilė, ir tuštybė - galima pridurti išdidumą, pasipūtumą, aukštinimąsi - tai vis įvairios vieno reiškinių, "ATKREIPIMO Į SAVĘ", pusės. Iš visų šitų žodžių ryškiausi yra: tuštybė ir puikybė.

Tuštybės, tos pirminės nuodėmės ženklai: nepakantumas priekaištams, pagyrų troškimas, lengvų kelių ieškojimas, nesiliaujanti atožvalga į kitus - ką jie pasakys? Kaip tai atrodoys? Ką pagalvos? Tuštybė iš tolo pastebi aršantį žiūrovą ir piktus daro švelniais, lengvabūdiškus - rimtais, išsiblaškiusius - susikaupusiais, rajus - santūriais ir pan. Visa tai, kol yra žiūrovų.

Jonas Klimakas (garsaus dvasinio veikalo "Kopėčios" autorius) rašo, kad tuštybės velnias džiaugiasi matydamas mūsų dorybių gausėjimą. Kuo daugiau sėkmės, tuo daugiau maisto puikybei.

"Kai pasninkauju, didžiuojuosi, kai slepiu savo pasninką iš didvyriškumo, didžiuojuosi savo supratingumu. Jei gražiai rengiuosi, didžiuojuosi, jei apsiivelku prastesniu rūbu, dar labiau didžiuojuosi. Pradedu kalbėti - apima tuštybė, nepravėriu burnos, vėl ją pasiduodu. Kaip nepasukū šį dygliuotį, jis vis tiek atkiš savo spyglius."

TUŠTYBĖS APNUOGINIMAS

"Aš retai mačiau, - rašo vienas amžiaus pradžios rašytojų, - kad didingas nebylus kančios džiaugsmas per žmonių sielas keliautų be šlykštaus palydovo - plepaus koketavimo (tuštybės). Kokia koketavimo esmė? Man regis - tai nepajėgumas BŪTI. Koketuojantys žmonės - tai iš esmės neegzistuojantys žmonės, nes savo buvimą jie sutapatina su kitų nuomone apie save. Baisiausiai kentėdami koketuojantys žmonės siekia save parodyti kitiems. Mat pašalinio žvilgsnis jiems tas pat, kas rampa teatro dekoracijoms."

Sustiprėjusi tuštybė gimdo puikybę. Puikybė yra kraštutinis pasitikėjimas savimi, atstumiantis viską, kas "ne mano". Tai pykčio, pagiežos ir žiaurumo šaltinis. Dievo pagalbos atmetimas, "demonų tvirtovė", tai priešiškusmas Dievui, visokios nuodėmės pradžia. Juk kiekviena nuodėmė yra valingas atsidavimas savo aistrai, sąmoningas Dievo įsakymo sutrempimas...

Iš kur kyla aistra? Kaip ji prasideda, kuo minta? Pagal kokias žymes ją galima atpažinti?

Ypač svarbus paskutinis klausimas, nes išpuikėlis savo nuodėmės nemato. Kažkuris supratin gas senolis (dvasinis mokytojas) išpėjo broliuką, kad tas nesipuikuotų. O šis, savo proto apakintas, jam atsakė: "atleisk man, tėve, manyje nėra puikybės". Išmintingasis seno-

lis atšovė: "kuo gi kitu, vaike, galėjai parodyti savo puikybę, jei ne tokiu atsakymu!" Bet kokiu atveju, jei žmogui sunku prašyti atleidimo, jeigu jis įžeidus ir įtarus, jei atsimena bloga, smerkia kitus - visa tai yra neabejotinos puikybės žymės. Kas skaudžiai išgyvena žeminamas ar erzina mas, apie tokį žmogų tebūnie žinoma, kad jis nesioja senąją gyvatę (puikybę) savo gėlmėse. Jei su jis tylomis iškęs nuostolius, tai padarys tą gyvatę bejėgę ir ją susilpnins. O jei karštai priešgynia ir ims įžūliai atsisikirinti, tai suteiks jėgų gyvatei lieti nuodus į jo širdį.

Šv. Atanasas sako, kad "žmonės puolė į savęs geismą, žvilgsnio į Dievą pirmenybę jie užleido žvilgsniui į save". Mūsų gyvenime savęs geidimas tapo mūsų prigimtimi ir pasireiškia tiek kūno, tiek dvasiniame gyvenime.

Kaip piktybinis auglys prasideda nuo susimušimo, taip puikybės liga prasideda nuo netikėto sielos sukrėtimo (pvz. didelio sielvarto), ar nuo ilgalaikės sėkmės, nuolatinio savo talento lavinimo...

Dažnai tai vadinamas "temperamentingas" žmogus, "besidomintis", "aistringas", talentingas. Tai savotiškas trykštantis geizeris, savo nesiliaujančia veikla kliudantis prie jo prisiartinti ir Dievui, ir žmonėms. Jis persisunkęs savęs. Jis nieko

nemato ir nieko nejaucia, išskyrus savo talento dėgumą, kuriuo jis mėgaujasi, iš kurio jis gauna laimę ir pasitenkinimą. Čia slypi kiekvienos gabios asmenybės, kiekvieno talento pavojus.

Priešingais atvejais, pergyvenant sielvartą, rezultatas toks pat: žmogus "paniręs" į savo sielvartą. Aplinkinis pasaulis jo akyse išblėsta. Jis negali apie nieką nei galvoti, nei kalbėti, vien tik apie savo sielvartą. Taigi, atsisukimas į save atitūlina žmogų nuo pasaulio ir nuo Dievo. Jis, vaizdžiai tariant, atplyšta nuo kamieno ir tampa drožle, apsivijusia apie tuštumą.

Pamėginkime pasekti pagrindines puikybės vystymosi pakopas - nuo lengvo pasitenkinimo savimi iki ribinio dvasinio aptemimo ir visiško žlugimo.

Pirmiausia, tai rūpinimasis savimi, beveik normalus, lydimas geros nuotaikos, dažnai pereinančios į lengvabūdiškumą. Toks dažnai draugiškai kišasi į svetimus reikalus, pertraukia svetimą kalbą tokiais posakiais: "ne, aš verčiau jums pagaliau išsakyčiau", "aš laukiau taisyklės...", aš manau..."

Vėliau atsiranda nuosirdus įsitikinimas savo pranašumu. Toks žmogus gali aiškinti apie nuolankumą ir tylėjimą, šlovinti pasninką, maldą. Bet tai tik nesulaikomo daugiažodžiavimo proveržis, plepumas. Po jo seka kišimasis į kitų rei-

kalus, atsiranda aistra komanduoti. Išpuikėlio nuotaika sugenda, kai susilaukia atkirčio ir pasipriešinimo. Šioje pakopoje siela tampa šalta, aptemsta protas, nebeskiria gėrio nuo blogio. Jis godžiai ieško išgarsinimo, kad ir skandalingo.

Pagaliau, žmogus visai atsitraukia nuo Dievo. Sielos būklė niūri, be prošvaisčių, visiškai vienvatė, bet kartu išlikęs nuosirdus įsitikinimas savo teisumu. Tokia būklė mažai kuo skiriasi nuo pamiršimo, kurį lydi psichinės ligos - didybės ir persekiojimo manija (paranoja). Klasikinis paranojikas niekad nekritikuoja savęs, jis visada savo akyse teisus, pasipiktinęs kitais, ir savo gyvenimo sąlygomis. Štai kur išaiškėja šventoji išmintis: "Puikybė yra kraštutinis sielos skurdas".

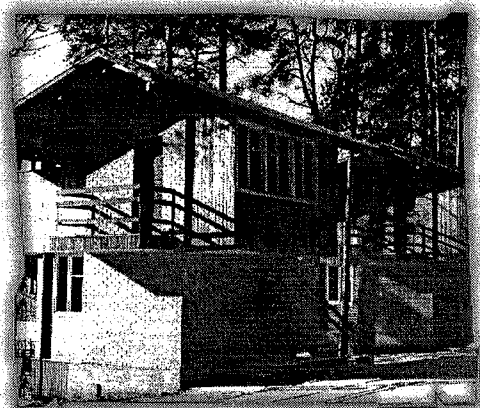
Darant išvadą, natūralu kelti tokį klausimą: kaip grumtis su šiuo puikybės demonu?

Atsakymas labai paprastas - nusizeminimas, paklusnumas tiesai, mylimiems žmonėms, pasaulio dėsniams, paklusnumas Dievo įsakymams...

Jėzaus evangelija pataria: "...nesiveržkite prie aukštų dalykų, bet pasitenkinkite kukliais. Ne laikykite savęs išmintingais. Niekam neatmokėkite pikto už piktą, rūpinkitės tuo, kas gera visų žmonių akyse" (Rom 12, 16-17). Ir tada atsivers kelias į ramybės ir meilės karalystę, kur tikrasis nuolankumas išnaikins visas gundančias aistras.

**pagal A. Jelčininovą
parengė
Gintautas MACKONIS**

TURIZMO IR REKREACIJOS CENTRAS

PASLAUGŲ KAINOS VIENAI PARAI

- Dvivietais dviejų kambarių numeris su vonia, WC - 80 Lt
- Dvivietais kambarys su vonia, WC - 50 Lt
- Nakvynė dviviečiame kambaryje vasariniame namelyje - 8-12 Lt
- Nakvynė 3-viečiame kambaryje vasariniame namelyje - 9-10 Lt
- Nakvynė apšildomame korpuse dviviečiame kambaryje - 12 Lt
- Nakvynė apšildomame korpuse triviečiame kambaryje - 10 Lt
- Nakvynė apšildomame korpuse keturviečiame kambaryje - 9 Lt

 Valties nuoma parai - 15 Lt, valandai - 2 Lt

 Stalo tenisas 1 valandai - 1 Lt

 Slidės su batais parai - 2 Lt, 1 val. - 0,6 Lt

 Garinė pirtis 1 val. - 25 Lt, vakarui - 50 Lt

 Ekskursijų vadovas 1 val. - 12 Lt

 Instruktorius žygiui 1 val. - 5 Lt, parai su nakvyne - 40 Lt

 Nuomojamas turistinis inventorių

 Pasivažinėjimas arkliais 1 žmogui - 2 Lt

 Nuomojamos patalpos konferencijoms, seminarams, vestuvėms ir kitiems renginiams

Tel. 8*229 52891, 47430, Palūšė

Redakcijos adresas: Palūšė LT-4759, Ignalinos rajonas,
Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.
Redaktorė Dalia SAVICKAITĖ
Leidėjas: Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.
SL 516a.
Maketavo Andrius Sургailis

LADAKALNIS

Spausdino
UAB "Utenos spaustuėvė"
1998 m. Užsak. Nr. 202
Tiražas 1000 egz.
Kaina sutartinė